

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

2014

Ivana Urbánková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

Hudební činnosti v MŠ Rokycany ve třídě Berušek
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ivana Urbánková
Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 7. 4. 2014

vlastnoruční podpis

Tímto děkuji paní PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D. za ochotu, vstřícnost, cenné rady a připomínky k textu a za odborné vedení bakalářské práce. Děkuji celé svojí rodině za trpělivost a podporu.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

1	ÚVOD	5
2	HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	7
2.1	Charakteristika hudebního vývoje od narození do 6 let	7
2.1.1	Období kojence: 0 - 1 rok	7
2.1.2	Období batolete: 1 - 3 roky	8
2.1.3	Předškolní věk: 3 - 6 let	8
2.2	Možnosti ovlivňování hudebního vývoje dítěte	9
2.2.1	Rodina a její vliv	9
2.2.2	Vliv mateřské školy	10
2.3	Schopnosti, vlohy a dovednosti	10
3	ROZVOJ HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	11
3.1	Hudební představivost	11
3.2	Hudební paměť'	12
3.3	Smysl pro výšku tónů a tonalitu	12
3.4	Rytmické cítění	13
3.5	Harmonické cítění	13
3.6	Hudební sluch.....	14
4	HUDBA V KONTEXTU S RVP	15
4.1	Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	15
4.1.1	Dítě a jeho tělo (oblast biologická)	16
4.1.2	Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)	17
4.1.3	Dítě a ten druhý	18
4.1.4	Dítě a společnost	19
4.1.5	Dítě a svět	19

5	HUDBA V MŠ ROKYCANY, ŠKOLNÍ ULICE.....	20
5.1	Charakteristika pracoviště.....	20
5.2	Školní vzdělávací program MŠ Školní.....	20
5.3	Třídní vzdělávací program	21
6	HUDEBNÍ ČINNOSTI VE TŘÍDĚ BERUŠEK.....	22
6.1	Charakteristika třídy Berušek.....	22
6.2	Hudební činnosti v TVP Berušek.....	22
6.2.1	Pěvecké činnosti.....	24
6.2.2	Poslechové činnosti	27
6.2.3	Hudebně pohybové činnosti.....	29
6.2.4	Instrumentální činnosti	30
6.2.5	Hodnocení hudebních činností ve třídě Berušek v kontextu s TVP.....	34
6.3	Hudební činnosti v projektu „To je celý rok“	34
6.3.1	Hodnocení projektu v kontextu s TVP a RVP	49
6.4	Doplňkové činnosti s dětmi ve třídě Berušek	52
6.4.1	Zdravé pískání.....	52
6.4.2	Vystoupení	53
6.4.3	Akce s rodiči	53
6.4.4	Koncerty a hudební programy pro děti.....	53
6.4.5	Malá pěvecká soutěž ve třídě – „Notička“	54
7	ZÁVĚR.....	55
8	RESUMÉ.....	57
9	ZDROJE.....	58
10	SEZNAM PŘÍLOH	I

1 ÚVOD

Výběr tématu bakalářské práce „Hudební činnosti v mateřské škole“ (dále jen MŠ) byl ovlivněn mým celoživotním zájmem o hudbu, ale především dlouhodobou prací s dětmi předškolního věku v oblasti hudby. Prostřednictvím hudby dochází k tělesnému, psychickému, ale i sociálnímu rozvoji dítěte. Hudební činnosti podněcují rozvoj pozornosti, paměti i myšlení, navozují příjemné klima ve třídě, pomáhají ke zkvalitnění řeči i k jejímu vývoji, při vhodném vedení uvolňují napětí a stres. Jsou součástí každodenního dění v MŠ a k jejich realizaci dochází prostřednictvím her.

Hudba zní v mateřských školách většinou po celý den. Učitel by tak měl být pro dítě správným pěveckým vzorem, měl by rozvíjet jejich zpěvnost a seznamovat je se správnými pěveckými návyky do té míry, aby na ně dítě mohlo navázat v základní škole. Dítě, které z MŠ odchází s nesprávnými pěveckými návyky, může v dalším hudebním vývoji stagnovat. V běžné praxi se pod pojmem hudební činnosti většinou objevuje jen zpěv, doplněný hrou na tělo a pohybovým ztvárněním písně. Dle mého názoru se z MŠ vytrácí lidové tanečky, málo se zařazují poslechové činnosti s volnou improvizací dětí. Také využití Orffova hudebního instrumentáře se omezuje na doprovod písní pouze hrou na dřívka či bubínek.

Cílem mé bakalářské práce je poskytnout alespoň částečný vhled do tematiky hudebních činností v mateřské škole, ukázat možnosti jejich vzájemného prolínání se i jejich propojení s mimohudebními činnostmi. K tomuto záměru mně poslouží ukázka hudebně výchovné práce ve třídě Berušek v MŠ Rokycany Školní ulici, kde působím jako učitelka. Chci dokázat, že i v současné hudebně výchovné praxi je nutné neopomíjet znalost metodických řad jednotlivých druhů hudebních činností, že i pod hlavičkou RVP PV lze v oblasti HV progresivně pracovat, tj. učit se znalostí správných postupů dětí zpívat, hrát na nástroje, poslouchat hudbu i tančit. K této myšlence mne přivedla sama praxe, ve které se často v současné kurikulární reformě ztrácí význam systematické progresivní práce učitele hudební výchovy.

Bakalářská práce je tak rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se budu zabývat hudebním vývojem dítěte předškolního věku a možnostmi jeho ovlivňování, jak rodinou, tak mateřskou školou. Další část bude věnována rozvoji hudebních schopností u dětí a popisu vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání, doplněných o očekávané výstupy v jednotlivých oblastech vztahujících se k hudebním činnostem.

V praktické části dále představím čtrnáctidenní projekt s názvem „To je celý rok“. Jedná se o ukázkou možností, jak integrovat hudební činnosti pod hlavičku jednotného tématu.

2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Prvních šest let života dítěte představuje významné období v jeho celkovém ontogenetickém vývoji, ale také ve vývoji jeho hudebnosti a vztahu k hudbě. Pro práci učitelky mateřské školy je velmi důležitá znalost hudebního vývoje dítěte. Do MŠ vstupují převážně děti ve věku tří let, ale hudebnost dítěte se formuje a rozvíjí mnohem dříve, zejména v podnětném rodinném prostředí. Je dokázáno, že počátky hudebního vývoje dítěte se vztahují k období před jeho narozením a pokračují v období kojence a batolete. V praxi mateřských škol se můžeme setkat i s dětmi, které jsou ve svém vývoji opožděné a dosahují tak mentální úrovně mladších dětí. I proto je nezbytné vědět, jak hudebnost vzniká a jak se rozvíjí od samého počátku.

2.1 Charakteristika hudebního vývoje od narození do 6 let

2.1.1 Období kojence: 0 - 1 rok

Již v prvních týdnech po narození můžeme u dítěte pozorovat reakce na zvukové podněty. Dítě zpozorní, poslouchá, reaguje na zvuky. Klidná hudba v tomto období působí na dítě jako uklidňující faktor. Hudba, především v podání zpěvu matky, má pozitivní vliv na vznik citové vazby dítěte s matkou (Zezula, 1987, s. 35). V prvních měsících života dítěte se projevuje tzv. sluchová dominanta, kdy se dítě soustředí na konkrétní zvuk. Toto období bývá psychology nazýváno obdobím senzitivním, a je charakteristické výraznou plasticitou mozku. To, co se kolem dítěte děje, se tak trvale vtiskává do struktury jeho osobnosti. Hlasový orgán dítěte se postupně vyvíjí, rozsah jeho hlasu je zpočátku malý, s centrem kolem a^1 . Z tohoto centra se pak rozsah postupně rozšiřuje. Kojenec začíná broukat, od šestého měsíce prozpěvovat, avšak jeho zpěv nemá jasnou rytmickou strukturu. Koncem prvního roku napodobuje slyšené zvuky a dokáže je spojovat s činnostmi (Zezula, 1987, s. 36). Dítě se svým hlasem také rádo experimentuje, jeho první pěvecký projev je dobrou průpravou k mluvnímu projevu dítěte. Pohybové projevy dítěte bývají nekoordinované, dítě dokáže reagovat pouze na výraznou rytmickou hudbu.

2.1.2 Období batolete: 1 - 3 roky

V období batolete již dítě částečně zvládá koordinovat svůj pohyb se zvukovými podněty, pohybem doprovází říkadla a rozpočítadla, tleská, pohupuje se, tluče do různých předmětů. Jak už bylo řečeno, dítě si začíná hrát s melodií i experimentovat se svým hlasem. Stále však jde jen o rytmicko-melodické pozpěvování, v popěvcích se nejčastěji objevuje sestupná melodie. Teprve kolem třetího roku dítě přesněji zachytí tónovou výšku v poloze $a^1 - d^1$ (Zezula, 1987, s. 36). Pohyby jsou stále arytmičné, začínají se zpřesňovat po druhém roce života.

2.1.3 Předškolní věk: 3 - 6 let

V předškolním věku udělá dítě velké pokroky ve fyzickém, psychickém, ale i sociálním vývoji. Dítě je v tomto období velmi tvárné, učenlivé a zvědavé. Jde o životní etapu, ve které dochází k zásadním změnám v jeho vývoji. U tříletého dítěte se zdokonaluje paměť, rozvíjí se poznávací procesy, začíná se objevovat náznak elementárního hudebního myšlení. Dítě dokáže postupně hudbu srovnávat, analyzovat, prožívat, ale zároveň i rozlišovat. Hudbu vnímá globálně a je schopno rozeznávat a vyčleňovat některé zvukové podněty (sílu, délku, barvu či výšku tónů). Kolem 4. roku se současně s tělesným vývojem, zráním centrální nervové soustavy a vývojem mozku rozvíjí sluchový analyzátor. Zlepšuje se i koordinace pohybů dítěte ve spojení s hudbou.

U dítěte předškolního věku stoupá zájem o hudební činnosti, pohybové reakce na hudbu jsou stále přesnější, dítě ovládá hru na tělo, pohybové i taneční hry. V tomto období se postupně zdokonaluje intonace, sluchová představivost a paměť, objevuje se náznak hudebního myšlení. Jak udává Sedlák, v tomto období se „*prohlubuje i dynamika citových reakcí k hudbě, dítě vycítí charakter hudby radostné, veselé a vážné*“ (Sedlák, 1974, s. 13). Při hře na rytmické nástroje i při hře na tělo se u dítěte zpřesňuje rytmicko-metrické cítění, zároveň dochází ke zdokonalování tonálního cítění a intonace, dítě již při dobrém vedení a určité míře nadání dokáže zpívat čistě. V tomto období se utváří poloha hlasu (vyšší, střední či nižší), což musí učitel při práci v hudebních činnostech respektovat. Dítě v předškolním období zpívá v rozsahu sexty, na konci tohoto období dokáže některé dítě zpívat dokonce i v rozsahu oktávy.

Hudební rozvoj každého jednotlivého dítěte bývá odlišný. Příčinou nedostatečného vývoje sluchových představ může být nedostatek jak vloh, tak i hudebních podnětů, ať z prostředí rodiny, nebo mateřské školy. Z tohoto důvodu se v krátkosti zmíním o vlivu rodiny a mateřské školy na hudební vývoj dítěte.

2.2 Možnosti ovlivňování hudebního vývoje dítěte

Za bouřlivé vývojové období je všeobecně pokládán předškolní věk, kdy na dítě působí mnoho faktorů. Mezi nejdůležitější z nich patří prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a které jej obklopuje. Právě vlivem vnějšího prostředí se pak u dítěte probouzí vrozené dispozice. Zpočátku ovlivňuje dítě pouze rodina, později ji začíná doplňovat i výchova institucionální, zastoupená především mateřskou školou.

2.2.1 Rodina a její vliv

Dítě je ovlivněno hudbou již v prenatálním věku. Nálada budoucí matky ovlivňuje psychický, ale i tělesný vývoj plodu, proto je důležité pro ni i pro dítě, aby poslouchala hudbu, která ji uklidní a hlavně pozitivně naladí. Poslech hudby by měl být pro matku zdrojem příjemné relaxace a pohody.

Do tří let dítě velmi intenzivně vnímá vše, co se kolem děje. Proto je třeba jej formovat, upozorňovat ho na příjemné a libé zvuky, vést dítě k lásce a úctě k umění. Má-li dítě dostatek pěveckých podnětů, objevují se u něho první pěvecké pokusy, které dítě spojuje se svým spontánním pohybovým projevem. Mnoho odborníků zabývajících se hudbou se shoduje v tom, že pro správný hudební vývoj dítěte by měla být v rodině poslouchána umělecky hodnotná hudba. Podle Kodejšky (Kodejška, 2002, s. 15), který prováděl výzkum v rodinách předškolních dětí, je kvalita rodinného hudebního prostředí poměrně nedostačující, někdy až negativní. V domácnostech zní hudba především z rádií, televizi a z internetu. Za optimální cestu k dosažení správného hudebního vývoje dítěte považuje autor společný zpěv, poslech hudby i muzicírování dětí s rodiči.

Nezastupitelnou roli v rozvoji hudebnosti dítěte hrají sourozenci, se kterými dítě může spolupracovat, zpívat, zkrátka spoluobjevovat svět. Působení prarodičů má na vývoj dítěte většinou kladný vliv. Babičky a dědové plní v rodině spojovací článek mezi

přítomností a minulostí, předávají dítěti osvědčené hodnoty a učí jej vnímat tradice. Ve třetím roce života začíná většina dětí navštěvovat mateřskou školu, která může zabezpečit hudební rozvoj dítěte a někdy i částečně nahradit funkci rodiny.

2.2.2 Vliv mateřské školy

Úkolem předškolního vzdělávání je všestranně rozvíjet osobnost dítěte, motivovat ho k poznávání a učení, napomáhat mu orientovat se v okolí i ve světě. Do MŠ dítě nastupuje většinou ve věku tří let a setkává se zde intenzivněji s druhými dětmi i dospělými. Dítě se v tomto věku seznamuje s okolním světem, učí se jej poznávat a vnímat všemi smysly, zejména prostřednictvím her.

S rozvojem tělesných a duševních funkcí jde „ruku v ruce“ hudební vývoj dítěte. Tento vývoj může významně ovlivnit pedagog. Jeho úkolem je zintenzivnit hudební činnost a za pomoci rodičů přispět k rozvoji schopností, zájmů a postojů dítěte k hudbě (Zezula, 1987, s. 37). Pokud má dítě dostatek hudebních podnětů, rozvíjí se u něho vrozené hudební předpoklady, vlohy a schopnosti.

2.3 Schopnosti, vlohy a dovednosti

Jednou z podmínek rozvinutí vloh a schopností dítěte je dostatek přiměřených hudebních podnětů. Každé dítě přichází na svět s určitými vrozenými dispozicemi, avšak s jiným orgánovým vybavením. Odlišnost může být v rezonančních dutinách, kapacitě plic a kvalitě hlasového ústrojí, což ovlivňuje barvu hlasu i kvalitu sluchu. *„Hudební vlohy je nutno již od raného dětství objevovat a rozvíjet hudebními podněty i organizovanými činnostmi“* (Sedlák, 1974, s. 33).

Jsou-li hudební schopnosti rozvíjeny prostřednictvím praktických činností, mluvíme pak o dovednostech. Jedná se o učení získanou dispozici ke zpěvu, tanci či hře na nástroj. Citlivý rozvoj dispozic je velmi důležitým základem pro vývoj kvalitních hudebních dovedností. Důležitým faktorem ovlivňujícím rozvoj hudebnosti je též dobrý zdravotní stav dítěte. Vývojová porucha či defekt může mít vliv na rozvoj hudebnosti dítěte. Při volbě činností by měla být respektována úroveň hudebních schopností jednotlivých dětí.

3 ROZVOJ HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ

Hudební schopnosti rozvíjíme prostřednictvím hudebních činností, které s dětmi provozujeme. Hudební schopnosti můžeme rozdělit do několika základních skupin, abychom je mohli přesněji diagnostikovat a postupně rozvíjet. Jednotlivými autory jsou diferencovány různě. Jedním z českých autorů, který takovou klasifikaci vytvořil, je František Sedlák. Ten rozděluje hudební schopnosti na čtyři základní skupiny, a to na schopnosti hudebně sluchové, psychomotorické, analyticko-syntetické a hudebně intelektové (Sedlák, 1974, s. 22). Sedlákovu klasifikaci upravují další autoři, např. Miloš Kodejška či Alena Tichá.

Tato práce se zabývá schopnostmi (hudební představivost, hudební paměť, rytmické cítění, hudební sluch, tonální a harmonické cítění), které je potřeba v předškolním věku rozvíjet.

3.1 Hudební představivost

Hudebně sluchová představivost, která bývá u předškolních dětí spojována s představami zrakovými a pohybovými, je založena na schopnosti tvořivě pracovat s vnitřními představami a je rozvíjena ve všech hudebních činnostech.

K rozvoji hudebních představ je zapotřebí zapojení více smyslových orgánů, sluchu (hudební vnímání), zraku (názornost) i motoriky (pohybové reakce). Tím dochází k rychlejšímu a trvalejšímu zapamatování. Pro rozvíjení představivosti se zařazují hry imitační povahy (nápodobá hlasu učitelky), později lze přejít do improvizáční, tvořivé fáze, která umožňuje dítěti větší samostatnost.

Vhodné hry k rozvoji hudební představivosti:

- Poznávání písně podle jejího počátečního úryvku nebo poznávání písně hrané o dvě oktávy výše či níže než se běžně zpívá. U nejstarší věkové skupiny lze zařazovat poznávání výrazného motivu ze střední či závěrečné části písně.
- Rytmické hádanky, kdy děti poznávají píseň jen podle rytmu (zařazujeme úryvky dvou rytmicky výrazně odlišných písní).
- Hry na základě mimohudebních představ, kdy děti poznávají písně podle obrázku či textu. Tím dochází ke spojení akustické a vizuální představy (pohybu klesající či

stoupající melodie). Příkladem námětu pro pochopení časového průběhu hudby může být grafický záznam krátkého rytmického úryvku. Ten je znázorněn například obloučkem, tečkami, svislými čarami, schody, šiškami na větvích či vlašťovkami na drátech.

3.2 Hudební paměť

Hudební paměť je schopnost vybavovat a uchovávat si hudební zkušenosti. Ta se utváří již v předškolním věku společně s hudební představivostí a fantazií. Dítě si dokáže v představě vybavit zvuk či hudbu a následně je dovede reprodukovat, nebo alespoň poznat. Hudební paměť je podmíněna rozvojem intelektových schopností, vlivem podnětného prostředí i intenzitou citového prožitku, dále pak úrovní rozumových operací i charakterovými vlastnostmi dítěte. Důležité však je, aby zapamatování nebylo pouze mechanické, ale zakládalo se na paměti logické. Lépe si dítě uchová v paměti skladbu motivačně a emočně výraznou (Kodejška, 2002, s. 19).

3.3 Smysl pro výšku tónů a tonalitu

Zezula ve své publikaci uvádí: „*Smysl pro tonalitu je schopnost citově postihnout tonálně výškové vztahy v melodii ve vztahu k určitému tonálnímu centru – k tónice*“ (Zezula, 1987, s. 17). Tonální citění souvisí s rozvojem smyslu pro výšku tónu, proto je třeba pracovat s úryvky melodií či krátkými popěvkami a písněmi. Většina hudebního materiálu, se kterým pracujeme v MŠ, má tonální základ.

Pro práci s dětmi se nejčastěji využívají tyto hry:

- Poznávání rozdílů mezi dvěma melodickými úryvky velkých výškových kontrastů (letí ptáček, nebo chodí medvěd). Pro lepší rozlišení lze spojit činnosti i s pohybem (pohyby ruky nahoru, dolů).
- Rozlišování vzestupné a sestupné řady tónů (chůze po schodech vzhůru a zpět).
- Kontrasty zvuků hudebních nástrojů (flétna x kontrabas, triangel x buben).
- Rozlišení disonantního tónu ve známé písni (záměna tónu, chybný tón).

- Dozpívání nedokončené písně, hra „Na ztracenou melodii“, kdy si děti část písně pouze představují (např. píseň „Na tý louce zelený“).

3.4 Rytmické cítění

Ve spojení s pohybovou aktivitou se rozvíjí také smysl pro rytmus. Potřebu rytmu si neseme od prenatálního období.

K procvičení představivosti v oblasti rozvoje rytmických dovedností může posloužit určování dvou odlišných písní pouze dle jejich rytmu, hra „Na ozvěnu“ (tzv. echo, tj. opakování rytmických celků). Dítě si rytmicko-metrické vztahy osvojuje v pohybových hrách, při hře na tělo, při cvičení s hudbou, při hrách na dětské rytmické nástroje. Hudbu vnímá dítě v určitém čase a tempu, nejlépe v rychlosti 80 – 140 úderů metronomu za minutu.

Rytmické cítění lze rozvíjet v těchto činnostech:

- Přirozená cvičení (rytmická chůze, běh, poskoky) doprovázená rytmickým hudebním nástrojem či výrazným klavírním doprovodem.
- Rytmizace říkadel či sousloví spojená s hrou na rytmické nástroje nebo s hrou na tělo (řetězové hry).
- Hry „Na ozvěnu“ či „Otázku a odpověď“.
- Pohyby při hudbě se střídáním čtvrtových a osminových dob.
- Rytmizace i melodizace slov či sousloví se střídáním rytmických hodnot, melodizace v říkadlových modelech sol-mi, sol-la-sol-mi, mi-re-do, sol-mi-re-do.
- Hry v třídobém metru (od 4-5 let), akcent na první dobu.
- Hry sloužící k upevňování smyslu pro rytmus a hudební větu – čtyřtaktová stavba (Zezula, 1987, s. 34).

3.5 Harmonické cítění

Harmonické cítění je schopnost pociťovat vztahy mezi akordy a souvisí s tonálním cítěním. Tato schopnost se však naplno rozvíjí až v devátém roce života dítěte. V MŠ se tato schopnost podporuje hrou doprovodu na akordické nástroje (klavír či kytaru). Může

být také zařazena hra akordického doprovodu s chybou (vlození disonantního tónu), kdy dítě určuje, kde se učitelka spletla.

3.6 Hudební sluch

Tato schopnost umožňuje člověku psychicky zpracovávat akustické podněty (délku, výšku, sílu, barvu, hlasitost). Je spojena s hudební pamětí a představivostí. Zpočátku dítě vnímá zdroje zvuků ve svém okolí, poznává směr zvuku i jeho intenzitu. Tuto schopnost je potřeba neustále procvičovat ve všech činnostech.

4 HUDBA V KONTEXTU S RVP

Skrze hudební činnosti realizované v MŠ lze dětem formou hry zprostředkovat poznávání světa a nenásilnou formou působit na jejich estetické citění. Nejedná se o činnosti nahodilé, ale vzdělávací obsah činností s dětmi v MŠ je vybírán z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2004), ten je rozpracován do Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP) jednotlivých MŠ a z něho pak vychází Třídní vzdělávací program (dále jen TVP) jednotlivých tříd MŠ. V následujícím textu jsou krátce představeny jednotlivé dokumenty, ze kterých vychází plánování výchovné práce s dětmi v MŠ.

4.1 Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Edukace dětí v MŠ se řídí „Školským zákonem“ č. 561/ 2004 Sb. a také prováděcí vyhláškou MŠMT č.14/2005 Sb. zákonů o předškolním vzdělávání, případně vyhláškou 147/2011 Sb. Organizace, pojetí, cíle a obsahy jsou popsány v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), což je dokument státní úrovně. RVP PV je pro všechny MŠ povinný od 1. září 2007. Jeho první verze byla vytvořena roku 2001 a roku 2004 byla aktualizována.

RVP PV klade důraz na celkový rozvoj osobnosti dítěte, jak po stránce psychické, tak i fyzické. RVP PV stanovuje klíčové kompetence a nabízí nové uspořádání výchovně vzdělávacích cílů do pěti vzdělávacích oblastí.

První je oblast biologická (Dítě a jeho tělo), druhá je oblast psychologická (Dítě a jeho psychika), dále oblast interpersonální (Dítě a ten druhý), oblast sociálně-kulturní (Dítě a společnost) a oblast environmentální (Dítě a svět). *„Jednotlivé oblasti, resp. jejich obsahy, se vzájemně prolínají, prostupují, ovlivňují a podmiňují a ukazují tak na neustálou přítomnost všech oblastí.“* (RVP PV, 2004, s. 48).

Hudební činnosti nejsou v jednotlivých oblastech přesně definovány, jsou využity pouze jako prostředek k dosažení stanovených cílů. V následujícím textu bude ve stručnosti objasněno, jaké aktivity lze v hudebních činnostech využít ke splnění

očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech RVP PV a co by v nich měla většina dětí předškolního věku zvládnout (tzv. standardy předškolního vzdělávání).

4.1.1 Dítě a jeho tělo (oblast biologická)

Tato oblast se zaměřuje na správný životní styl, na psychický i fyzický vývoj dítěte a jeho pohybové aktivity, na rozvoj jeho jemné a hrubé motoriky. Při zpěvu se zaměřujeme na dechová cvičení, hlasovou hygienu, správné držení těla a relaxaci. Pohybem u dítěte rozvíjíme jeho motoriku, pohybovou koordinaci a zároveň kultivujeme jeho pohybový projev. Do této oblasti jsou zahrnuty hudebně-pohybové činnosti i prostorová orientace. Poslech využíváme nejen k relaxaci, ale i k rozvoji smyslového vnímání, jemné a hrubé motoriky i koordinaci pohybů dítěte. Hrou na nástroje u dětí rozvíjíme smysl pro rytmus, procvičujeme jejich jemnou motoriku.

Očekávané výstupy z RVP PV:

- zachovávat správné držení těla
- zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné způsoby pohybu v různém prostředí
- koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla
- vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru
- ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládnout jemnou motoriku

„Standardy:

- *být pohybově aktivní po delší dobu (10 minut a více) v řízené i spontánní aktivitě, pohybovat se rytmicky*
- *doprovázet pohyb zpěvem (např. při pohybových hrách, při chůzi, při rytmických činnostech)*

- *zacházet s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji (triangl, bubínek, chřestidla)*¹

4.1.2 Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)

Rozvojem vzdělávacích dovedností, rozvojem intelektu, řeči, jazyka a poznávacích procesů, také citů a vůle se zabývá oblast psychologická. Ta je dále členěna na další podoblasti: jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace a sebepojetí, city a vůle.

Očekávané výstupy z RVP PV:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- porozumět slyšenému
- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů
- záměrně se soustředit a udržet pozornost
- naučit se nazpaměť krátké texty, úmyslně si je zapamatovat a vybavit
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, hudebních, výtvarných, pohybových)
- orientovat se v prostoru i v rovině
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, film
- uvědomovat si svou samostatnost, orientovat se ve skupině, podílet se na organizaci činnosti a hry
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, přírodních a kulturních krás i setkávání se s uměním

¹ Návrh standardů předškolního vzdělávání, 2011 [online]. Dostupné na WWW: <<http://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=557&t=17883>>. [cit. 2011-10-10]

„Standardy:

- *vyslovovat a mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu, ovládat sílu a intonaci hlasu*
- *rozlišit zvuky a známé melodie, rozlišit a napodobit rytmus*
- *zapamatovat si různé zvuky, melodii (zvuky hudebních nástrojů, zvířat), jednoduché taneční kroky, pořadí cviků nebo úkonů (např. skákání Panáka), krátký rytmický celek*
- *vyjádřit vlastní jednoduché pohybové představy*
- *rytmický doprovod nebo melodii (např. vymýšlet krátké dramatické scénky, naznačit, vyjádřit pomocí pantomimy konkrétní činnost, pohybem ztvárnit slyšenou melodii)*
- *rozlišovat a používat základní prostorové pojmy (např. dole, nahoře, uprostřed, před, za, pod, nad, u, vedle, mezi, nízko, vysoko, na konci, na kraji, vpředu, vzadu, blízko, daleko, dopředu, dozadu, nahoru, dolů) a těchto pojmů běžně užívat, orientovat se v řadě (např. první, poslední, uprostřed)*
- *umět to, co prožívá, vyjádřit např. slovně, pomocí hudby, hudebně pohybovou a dramatickou improvizací“²*

4.1.3 Dítě a ten druhý

Pedagog v této oblasti učí dítě navazovat kontakty s druhými, pomáhá mu s adaptací v cizím prostředí i s utvářením pozitivního prostředí v kolektivu, podporuje vzájemnou komunikaci a respekt jednoho dítěte k druhému (umění naslouchat druhým). Učí dítě získávat pocit zodpovědnosti a spolupráce, například při nácviku hudebního vystoupení. Rozvíjí u dítěte interaktivní a komunikační dovednosti verbální i neverbální.

² Návrh standardů předškolního vzdělávání, 2011 [online]. Dostupné na WWW: <<http://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=557&t=17883>>. [cit. 2011-10-10]

4.1.4 Dítě a společnost

V této oblasti je úkolem pedagoga odbourat komunikační i sociální bariéry mezi dětmi (Lišková, 2006, s. 19). Vzdělávací cíle se opět prolínají do všech činností. Pedagog seznamuje děti s kulturním dědictvím našeho národa i ostatních kultur (regionální zvyky a tradice). Činnosti by měly podporovat rozvoj společenského a estetického vkusu. Hudební aktivity v této oblasti zahrnují návštěvy koncertů, tradiční kulturní akce a hudební vystoupení v MŠ i mimo ni.

4.1.5 Dítě a svět

Tato oblast dětem umožňuje poznávat jiné kultury i prostřednictvím hudby. Vhodným výběrem písní s přírodní tematikou vytváří pedagog v dětech povědomí o živé a neživé přírodě, může je zároveň vést k ochraně životního prostředí. Pomocí hudby můžeme poukazovat na možná nebezpečí, seznamovat děti s kulturou vzdálenějších krajů. K poslechu zařazujeme ukázky etnické hudby i hudby mimoevropských národů. Seznamujeme děti s africkými, orientálními a latinskoamerickými tanci (Lišková, 2006, s. 20).

5 HUDBA V MŠ ROKYCANY, ŠKOLNÍ ULICE

5.1 Charakteristika pracoviště

Mateřská škola Rokycany, Školní ulice 642, příspěvková organizace, (dále jen MŠ Školní) je právním subjektem od roku 2003, kdy byly sloučeny tři mateřské školy, MŠ Školní, MŠ Čechova a MŠ Borek, které do této doby fungovaly jako samostatné. Od 1. 1. 2003 má škola jedno ředitelství a veškerou správu v budově MŠ Školní Rokycany. Zřizovatelem je město Rokycany.

Mým pracovištěm je od roku 1995 MŠ ve Školní ulici. Máme zde pět tříd, tři běžného typu s počtem 27 dětí ve třídě a dvě méně početné pro děti s vadami řeči a psychomotorickými obtížemi. Ve všech třídách jsou integrovány děti se speciálními vzdělávacími potřebami, které pracují pod dohledem asistentek pedagoga. Ve většině tříd jsou homogenní skupiny dětí.

V MŠ Školní pracuje 21 zaměstnanců, z toho 9 pedagogických pracovníků, 5 asistentek pedagoga a 7 provozních pracovníků. Budova MŠ je prostorná, vybavená odpovídajícím zařízením vhodným pro děti, včetně dostatečného množství hraček i didaktických pomůcek. Pro vzájemný kontakt mladších dětí se staršími jsou zde zřízeny prostorné haly. Součástí MŠ je i velká školní zahrada doplněná prvky určenými k pohybovým aktivitám dětí.

5.2 Školní vzdělávací program MŠ Školní

Školní vzdělávací program je povinný dokument školy, na jehož základě konkrétní škola pracuje. Každá MŠ si vytváří svou vlastní vizi, jež je ve jmenovaném dokumentu vyjádřena. Dokument by měl být formálně i obsahově upraven podle daných pravidel. Jeho smyslem je vymezení koncepce školy, charakteristika vzdělávacího obsahu a vymezení práv i povinností jednotlivých učitelek. Pro pracovníky školy je tento dokument závazný. Také MŠ, ve které dlouhodobě pracuji, má sestaven svůj ŠVP, ze kterého budu vycházet v této bakalářské práci (ŠVP, 2013/2016).

ŠVP této MŠ sestavují vybrané učitelky z jednotlivých tříd. Cílem programu je vytvářet takové podmínky, aby „každé dítě prožívalo své dětství v pohodě a s úsměvem“.

(ŠVP, 2013/2016) V rámci této vize byl ŠVP na období 2013 – 2016 nazván „Škola plná pohody“. Mottem tohoto programu je „Jaro, léto, podzim, zima, ve školičce je nám prima“ (ŠVP, 2013/2016).

Vzdělávací obsah ŠVP je zpracován do čtyř rámcových integrovaných bloků s názvy „Čarování s barvami“, „Volá vložku vložka“, „Cesta za duhou“ a „Je nám dobře na světě“. Další součástí vzdělávacího obsahu jsou i dílčí a doplňkové projekty, které jsou dle potřeby zařazovány do TVP. Těmito projekty jsou „Zdravé pískání“, „Zdravé tělo“, „Kouzelný skřítek“ a „Trochu se uč a přemýšlej“. Záměrem těchto doplňkových programů je nabídnout dětem možnost rozvinout jejich talent.

Hudební činnosti nejsou v ŠVP MŠ Školní samostatně zpracovány, ale stejně jako v RVP jsou obsaženy v jednotlivých činnostech, které se vzájemně prolínají s ostatními činnostmi tak, jak bylo napsáno již v teoretické části. V každé třídě této MŠ je hudba zařazována do většiny činností, zvláště bývá využívána ke zklidnění hyperaktivních dětí či jako prostředek k lepší komunikaci s dětmi s vadami řeči. Konkrétní činnosti jsou rozpracovány učitelkami jednotlivých tříd v třídním vzdělávacím programu.

5.3 Třídní vzdělávací program

Vzdělávací programy jednotlivých tříd vychází z integrovaných bloků obsažených ve ŠVP, který je dále rozdělen na podoblasti, jež jsou rozvinuty v bloky obsahující různá témata. TVP sestavují učitelky ve třídách na začátku školního roku a obsahuje vzdělávací nabídku v konkrétní třídě. Jedná se o materiál pracovní, který se průběžně doplňuje. Třídní program vymezuje specifika dané třídy. Obsahuje také charakteristiku třídy a portfolia jednotlivých dětí z této třídy. V portfoliu jsou zaznamenávány schopnosti a dovednosti dítěte, jeho pokroky v jednotlivých oblastech vycházejících z RVP. Hodnocení je prováděno na začátku školního roku (vstupní hodnocení) a poté v pololetí či průběžně během roku.

6 HUDEBNÍ ČINNOSTI VE TŘÍDĚ BERUŠEK

V této bakalářské práci je cílem ukázat, jak realizovat hudební činnosti v praxi MŠ a jak podněcovat vhodně zvolenými činnostmi hudební vývoj dítěte. Je poukázáno na některé možnosti prolínání všech hudebních aktivit v rámci práce s dětmi v průběhu dne. Činnosti jsou doplněny i aktivitami nehudebními. Provedené činnosti jsou hodnoceny z hlediska naplnění cílů RVP PV a prolínání jednotlivých druhů hudebních činností v průběhu realizace projektu.

K realizaci těchto činností byla vybrána třída Berušek z MŠ Školní. Kolektiv třídy tvoří děti, se kterými pracuji již třetím rokem.

6.1 Charakteristika třídy Berušek

Třídu Berušek vedu společně s kolegyní od září tohoto školního roku. Ve třídě je zapsáno 27 dětí předškolního věku (5-7 let). Je zde integrován jeden chlapec, vedený asistentkou pedagoga, s diagnózou lehké mentální retardace. Děti v této třídě tvoří stálý kolektiv, který postupuje v tomto složení již od první třídy, tedy od svých tří let. Na začátku letošního školního roku přišly do tohoto kolektivu jen 4 nové děti. V kolektivu je 14 děvčat a 13 chlapců. Děti již mají zažita pravidla společného soužití, reagují na domluvené pokyny zadané učitelkou, jsou velmi zvědavé a snaživé. To se odráží také v hudebních činnostech, do kterých se velmi rády zapojují. Jejich oblíbenou aktivitou je zpěv a pohyb. Práce s dětmi se řídí TVP, který vychází ze stejných témat, jako ŠVP MŠ Školní a je dále rozpracován do podtémat (TVP, 2013/2014).

6.2 Hudební činnosti v TVP Berušek

Hudební činnosti jsou začleňovány do většiny aktivit s dětmi, hudebních i nehudebních. Jsou využívány při ranních i odpoledních hrách, kdy se snažíme zařazovat volnou improvizaci při hudbě i sluchové hry. Umožňujeme dětem využívat k doprovodu svého zpěvu rytmické nástroje i volně si procvičit hru na flétnu. Při cvičení dětí i při

pobytu venku využíváme hudbu jako doplněk k činnosti či pozorovanému jevu. Zpěv známých písní se objevuje v hudebních chvílkách během celého dne.

Ve třídě máme koutek hudby, kde lze najít klavír, kytaru, nástroje z Orffova instrumentáře, metalofon, xylofon, také jednoduché nástroje vyrobené dětmi, ale i dětmi oblíbené bubny. V koutku hudby mají děti uloženy svoje flétny. Děti jsou vedeny k šetrnému zacházení s nástroji, a tak si mohou při volných hrách nástroje půjčovat a zahrát si na ně.

➤ PŘÍLOHA B/ 01 Hudební koutek ve třídě Berušek

Každý den začíná volnými hrami dětí, při kterých mají děti možnost vybrat si k nim libovolnou hračku. Hry ukončujeme zpěvem písně učitelkou. Po tomto zpěvu si děti uklidí zapůjčené hry a přijdou se posadit před učitelku. Učitelka je seznámí s činnostmi, které jsou pro ně připraveny. Společně si zazpíváme oblíbenou píseň podle výběru dětí, protáhneme si tělo pochodem v rytmu písně či během za doprovodu klavíru. Tyto činnosti tvoří každodenní rituál, který mají děti rády. Pak již následují připravené aktivity k tématu týdne.

Při výběru činností pro děti má každá učitelka možnost volby. Záleží na ní, které aktivity si zvolí a se kterými z nich děti seznámí. V této třídě se snažíme předkládat dětem činnosti vybírané ze všech oblastí (rozumové i estetické) tak, abychom zajistili všestranný rozvoj jejich osobnosti.

Hudební činnosti se objevují ve třídě Berušek v kontextu s aktivitami zařazovanými během dne. Tyto aktivity můžeme rozdělit na činnosti, se kterými se dítě setkává v běžném dění v MŠ, a na činnosti doplňkové, které jsou pro děti připravovány ke zpestření pobytu v MŠ. Jedná se jak o činnosti plánované převážně na začátku školního roku i doplňované dle aktuální nabídky kulturních středisek, tak i o činnosti, které zařazujeme průběžně do jednotlivých bloků či projektů. Právě v těchto projektech se prolínají i jednotlivé druhy hudebních činností. Během jednoho dne se nerealizují všechny druhy činností, ale v průběhu daného projektu se plynule prolínají.

➤ PŘÍLOHA A/ 02 Doplnkové činnosti během roku ve třídě Berušek

Těmito hudebními činnostmi jsou činnosti pěvecké, poslechové, instrumentální a činnosti hudebně pohybové.

Pro úspěšnou práci učitelky MŠ je nezbytné znát obsah jednotlivých hudebních činností, rozumět metodice hudební výchovy předškolních dětí i vedení aktivit v jednotlivých věkových skupinách. Pokusíme se ve stručnosti objasnit obsah jednotlivých hudebních činností s dětmi a připojíme návrh vhodných písní či aktivit, které jsme v této třídě v průběhu tříleté docházky dětí do MŠ společně zrealizovali.

6.2.1 Pěvecké činnosti

„Pěvecké činnosti jsou základem hudebněvýchovného procesu, rozvíjejí nejrůznějšími prostředky smysl pro krásu zpěvu, dávají základy pěveckých dovedností a kultivují mluvní a zpěvní projev dětí“ (Zezula, 1987, s. 46).

Zpěv je stejně jako řeč přirozeným lidským projevem a v MŠ nenahraditelnou činností. V MŠ slouží zpěv jako prostředek výchovy k zdravému životnímu stylu, k relaxaci organismu při únavě, k pozitivnímu naladění dětí i ke změně jejich činností. Zpěv pomáhá při procvičování artikulačního aparátu, prevenci hlasových poruch a hlasové výchově, léčbě koktavosti i zklidnění hyperaktivních dětí. Jeho prostřednictvím se cvičí paměť a základní hudební schopnosti. Při hudebních hrách si děti uvědomují rytmickou stránku řeči, učí se rytmizovat a melodizovat slova a sousloví. Lidský hlas je považován za nejdokonalejší nástroj schopný citového i obsahového výrazu. Dětský hlas se v předškolním období teprve vyvíjí, je velmi křehký a zranitelný, proto je potřeba dodržovat při zpěvu i mluvě hlasovou hygienu, do níž patří tyto zásady:

- Zpíváme ve vyvětrané místnosti s optimální teplotou a vlhkostí.
- Zpíváme s dětmi v přirozené hlasové poloze, hlas nepřepínáme.
- Nezpíváme při větší tělesné námaze.
- Nezpíváme příliš dlouho, využíváme střídání skupin, jednotlivců a kolektivu.
- Nezpíváme při hlasové indispozici (kašli, rýmě).

Kvalita pěveckého projevu je ovlivněna prostředím, ve kterém se zpívá, stejně jako pěveckými návyky, které se děti učí nápodobou dospělého. Při výběru písní by neměly být

opomíjeny pěvecké a hudební schopnosti dětí. Řídíme se hlavně věkem dětí, pro které písňe vybíráme. Hlasový rozsah se v průběhu života dítěte mění. Ve třech letech se pohybuje kolem tří tónů, v šesti letech se rozšíří až na šest, při dobrém vedení až na osm tónů.

Pěvecké činnosti s dětmi v nejmladší věkové skupině:

Pro děti 3-4leté vybíráme písňe říkadlového charakteru v rozsahu tří tónů (nejčastěji a^1 - f^1), s opakujícím se rytmem, písňe ve dvoudobém taktu, nejraději se sestupnou melodií a pravidelným členěním. Děti zpívají s oporou o hlas učitelky. Jejím prvořadým úkolem je probudit u dětí zájem o zpěv. Téma zvolené písňe by mělo být dětem blízké, tedy například z oblasti zvířecí říše nebo celé přírody. Vhodné jsou zejména lidové písňe a písňe určené dětským zpěváčkům.

Příklady vhodných písňi: „Houpy, houpy“, „Halí, belí“, „Foukej, foukej větříčku“, „Ententýky“, „Byla jedna babka“, „Máme doma kocoura“, „Pepíku, Pepíku“.

Spojíme-li písňe s pohybem, dítě si ji snáze zapamatuje. K doprovodu písňi využíváme klavír nebo kytaru, při některých činnostech lze použít dřívka, činelky či triangel. Při práci s dětmi v MŠ Školní čerpáme například ze zpěvníků Petra Jistela „Písničky pro nejmenší 1. a 2. díl“ (Jistel, 1994) a sborníku písňi pro MŠ „Skřivánek“ (Jistel, 1980), nejčastěji ale zpíváme lidové písňe. Vhodné písňe nalezneme též ve zpěvnících Aleny Tiché „Zpíváme a tvoříme s malými“ (Tichá, 2012) a „Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími“ (Tichá, 2007). S krátkými popěvkami pracujeme v různých hrách v průběhu celého dne. Činnosti vhodně motivujeme, aby pro děti byly stále zajímavé.

Pěvecké činnosti s dětmi střední věkové skupiny :

Ve střední věkové skupině již více využíváme jako doprovod k písni hudební nástroj. Dětem umožníme zpívat kolektivně, skupinově i sólově, dáváme jim prostor pro samostatnost. Vedeme děti k čistému, rytmicky přesnějšímu zpěvu s dobrou výslovností. Písňe si osvojujeme současně s pohybem, zařazujeme hry „Na ozvěnu“, „Na otázku a odpověď“, připojujeme různé hry na tělo či rytmické nástroje. Vhodné písňe pro děti čtyř až pětileté vybíráme v rozsahu čtyř až šesti tónů (d^1 - a^1). Volíme písňe lidové, například „Zlatá brána“, „Běží liška k Táboru“, „Cib, cib, cibulka“, „Maličká su“, „Rybička

maličká“, „Sedí liška pod dubem“, „Travička zelená“, „To je zlaté posvícení“, „Šel zahradník do zahrady“, „Kočka leze dírou“.

Pěvecké činnosti s dětmi v nejstarší věkové skupině:

Dítě pěti až šestileté se již udrží v tónině, možnosti výběru písní pro tento věk jsou bohatší, rovněž tak způsoby práce s nimi. Rozvíjíme u dětí samostatnost, hudební představivost a pozornost. K tomu využíváme hry: „Každý zpívá část písně“, „Kdo dozpívá písničku?“ či hru „Na ztracenou melodii“.

Stejně jako u všech ostatních aktivit, které zařazujeme během dne, nesmí ani při zpěvu chybět vhodná motivace. Někdy stačí vzpomínka na společnou činnost či zážitek, někdy využíváme maňáška, loutku nebo obrázek. Nejčastější a nejvhodnější motivací pro děti ke zpěvu bývá zpěv učitelky doprovázený hrou na klavír či kytaru.

K oblíbeným činnostem v MŠ patří nácvik písní, převážně nápodobou, kdy se děti ke zpěvu postupně přidávají. Nezapomínáme na pěvecké možnosti dětí. Volíme vhodné tempo, dbáme na frázování písně i správnou výslovnost. Píseň můžeme také nejprve nacvičit na zvukomalebné slabiky. Pro zpestření a lepší zapamatování přidáváme hru na tělo či pohybové ztvárnění. Píseň opakujeme několikrát za sebou, vždy s nějakou změnou či obohacením. Využíváme střídání zpěvu celého kolektivu s jednotlivci či střídání dvou až tří skupinek dětí.

Než však začneme píseň nacvičovat, uvolníme mluvidla krátkým artikulačním a hlasovým cvičením. (Hrajeme si s tóny - na sirénu, houkáme, mňoukáme či kukáme).

Jak postupujeme při nácviku písní:

- Píseň dětem zazpíváme.
- Připojíme rozhovor o písni, o jejím obsahu, objasníme si neznámá slova. Ověříme si, zda děti textu rozumí, zda vědí, o čem se v písni zpívá.
- Podle potřeby nacvičíme obtížnější místa v písni.
- S písni se seznamujeme po částech formou hry „Na ozvěnu“. Zpívá nejprve učitelka, poté děti po učitelce zopakují současně text i melodii.
- Píseň opatříme předehrou a začátek zpěvu udáme domluveným gestem.

- Připojíme také pohybový doprovod, který vyjadřuje obsah písně a napomůže dítěti k lepšímu zapamatování. Osvědčilo se nám doplnit zpěv obrázky znázorňujícími obsah písně.

➤ PŘÍLOHA B/02 Grafické znázornění písně

- Píseň si několikrát zopakujeme v průběhu dne při volných chvílích.
- Při opakování písně sledujeme, zda děti správně frázují (nádechy), artikulují, zda píseň zpívají rytmicky přesně. Postupně se také zaměříme na vhodný přednes a výraz, který odpovídá obsahu písně. Vždy klademe důraz jen na jednu činnost.

Zpěv je jednou z nejčastějších hudebních činností v MŠ. Slouží k aktivizaci dětí či naopak k jejich zklidnění. Má však také zdravotní význam. Rozšiřuje hrudník, povzbuzuje krevní oběh či srdeční činnost. Předškolní děti by již měly zpívat intonačně čistě. V této třídě se daří intonovat polovině dětí, ostatní se udrží v dané tónině, ale některé tóny neladí. Jedná se především o děti s nepravidelnou docházkou do MŠ. Bude třeba nadále s těmito dětmi individuálně pracovat.

6.2.2 Poslechové činnosti

Cílem poslechových činností v MŠ je „rozvoj hudebního sluchu, hudební sluchové představivosti a poslechových dovedností“ (Zezula, 1987, s. 46). Poslechové činnosti jsou v MŠ propojeny s dalšími hudebními činnostmi, protože samotný poslech hudby je pro děti předškolního věku velmi obtížný. V tomto věku se děti snadno unaví a udrží pozornost jen krátkou dobu. Poslech hudby proto spojujeme s konkrétní činností (s kresbou, relaxací, pohybem) či motivovaným námětem

Dalším z cílů poslechových činností je vést děti k vnímání hudby pro její krásu a neopakovatelnost, poznávání výrazových prostředků hudby – tempa, rytmu či dynamiky skladby. K poslechu využíváme skladeb zvukomalebného charakteru, s výraznějším rytmem, rychlejším tempem a srozumitelným textem, který vyvolá u dětí konkrétní představu.

Na rozvoj hudebního vnímání má velký vliv podnětné prostředí. Zpočátku s nejmenšími dětmi napodobujeme zvuky z přírody, hlasy zvířat či zpěv ptáků. V nejmladší věkové skupině je nejdůležitější formou poslechu živý zpěv učitelky. Nelze jej nahradit pouze reprodukovanou hudbou. Důležitou součástí poslechových činností je sluchová výchova, jejímž prostřednictvím vedeme děti k soustředěnému vnímání. Využíváme oblíbené hry k rozeznávání zvuků, hlasů, popěvků, rytmických či melodických motivů.

U dětí čtyř až pětiletých již zařazujeme práci s výrazovými prostředky hudby. Využíváme kontrastů v melodii, rytmu či tempu. Stále by měl převládat poslech živé hudby. Reprodukovanou hudbu využíváme například při seznamování s různými hudebními nástroji, při poslechu písní s instrumentálním doprovodem.

V předškolním věku se děti učí poznávat i srovnávat elementární prostředky hudby, učí se chápat různé žánry, sledují změny tempa a dynamiky skladeb. Zařazujeme skladby na srovnávání kontrastů (pomalu x rychle), poslech reprodukové hudby či krátké klavírní etudy hrané učitelkou. Vybíráme nejjednodušší programní skladby³. Ke skladbám se vracíme a všímáme si dalších výrazových prostředků hudby. Zaměřujeme se na vnímání tempa, dynamiky i charakteru skladby, poznáváme hudební nástroje, mužský či ženský hlas. Podněcujeme dětskou zvědavost i fantazii.

Při poslechových činnostech ve třídě Berušek využíváme těchto skladeb:

- Ilja Hurník „Drobnosti pro mateřskou školu“, CD obsahuje krátké skladby výškově kontrastních nástrojů v rozsahu 8-16 taktů (Hurník, 2004).
- Pohádka s hudebním doprovodem „O veliké řepě“. Využíváme poslech spojený s pohybovou improvizací či vyhledáváním obrázků z děje pohádky.
- Krátká vyprávění prokládaná hrou učitelky na různé nástroje. Motivovaný příběh vyprávěný učitelkou „Jak šly nástroje do světa“, doplněný hrou na rytmické nástroje, klavír, kytaru, zobcovou flétnu, klarinet i housle.

³ Programní skladby jsou skladby s určitým námětem.

- Poslech hudební pohádky Ilji Hurníka „Pét'a a vlk“ (Hurník, 2011).
- Programní skladby Petra Ebena, hrané učitelkou na klavír, „Na traktor“, „Vlak se rozjíždí“. Děti naslouchají zrychlování tempa, stoupání melodie do vyšších poloh. Poslech doplňují pohybem ruky či těla.
- Emil Hradecký „Relaxační hudba“, CD nahrávka vhodná k relaxaci, pro zklidnění, která obsahuje tři skladby – „Snění“, „Podvečer“, „Moře“ (Hradecký, 2004).

Stále platí, že výběr skladeb přizpůsobujeme věku dětí a zapojením více smyslů do činnosti docílíme hlubšího prožitku a lepšího zapamatování. Nabízíme dětem hodnotnou hudbu různých stylů i žánrů

6.2.3 Hudebně pohybové činnosti

Pohyb spojený s hudbou je pro dítě stejně jako hra přirozenou každodenní činností. Hudebně pohybové činnosti mají kladný vliv na psychiku dítěte, rozvíjejí paměť, rytmické cítění i prostorové vnímání. Cílem učitelky v MŠ je zdokonalovat držení těla a vypěstovat u dítěte kultivovaný, přirozený a uvolněný pohyb. Pohybová výchova je součástí všech ostatních hudebních činností – pěveckých, poslechových i instrumentálních.

Při hudebně pohybových činnostech u nejmenších dětí vycházíme z přirozených pohybů dítěte, z chůze a běhu. Vedeme děti k pohybovému vyjádření a dodržování tempa a rytmu doprovodné hudby. Kultivujeme pohybový projev dítěte, ze kterého se nesmí vytratit radost. Při hudebně pohybových činnostech cvičíme například orientaci v prostoru, kdy při chůzi děti reagují na změny v hudbě změnou směru chůze (běhu). Pohyb mohou doprovázet rytmizovanou řečí (například používáme jednoduchá sousloví, „Mák, mák, cibulíčka“), ale i lidovými říkadly či rozpočítadly. Zařazujeme také chůzi či běh doprovázený melodickými či rytmickými nástroji.

S předškolními dětmi se snažíme pracovat i s taktom 3/4, což je pro některé z nich mnohem složitější než takt 2/4. Zpočátku využíváme deklamaci slov (ba-bič-ka, te-tič-ka, vo-dič-ka), poté i říkadla a písně (například píseň „Na jaře“ – na 1. dobu tlesknutí či dupnutí, zdůraznění těžké doby). Přidáváme i pohyb po kruhu s přísunným krokem. Kroky obměňujeme podle tempa písně. Poskočný krok využijeme u písně „Pojďte holky

do oborky“, „Maluje sluníčko“, přísunný krok při tanečku „Tancujte myši“, „Vrabec a sýkorka“, „Měla babka“ a cval vpřed i stranou při pohybovém doprovodu písně „Já mám koně“, „Jede zima“. Postupně přidáváme pohyby paží. Je-li taneční pohyb náročnější, rozdělujeme děti do několika skupinek. Jedna tančí, druhá hraje na rytmické nástroje a třetí zpívá a hraje na tělo. Intonačně obtížnější písně k tanečkům zpívá jen učitelka, děti pouze tančí a hrají na nástroje. Využíváme také pohybovou improvizaci doprovázenou vhodnou motivací a hudbou. Při těchto hrách necháváme dětem prostor pro tvořivost a fantazii. K rozvoji fantazie využíváme v této třídě hru „Hledáme, co se ztratilo“, kdy při chůzi s otáčením znázorňují děti gesty rozhrnování větví, otevírání dveří, zvedání předmětů ze země. Připojujeme i pracovní pohyby (trhání ovoce, okopávání brambor, sekání dřeva, zalévání květin). Také ztvárnění pohádkových postav děti láká. Dítě si zvolí dle hudby postavu, za kterou tančí. Jemná hudba představuje vílu, princeznu, vítr, při veselé a žertovné hudbě tančí klaun či kašpárek a na pochmurnou hudbu ztvárňují děti čaroděje, čerta, draka, vlka.

K hudební improvizaci využíváme nahrávky z CD:

- Emil Hradecký „Improvizace k hudebně pohybové výchově“, improvizace k hudebně pohybovým hrám (Hradecký, 2004).
- Petr Eben, V. Fischer: „Elce, pelce, kotrmelce“, padesát tři veselých písniček (Eben, Fischer, 2005).

6.2.4 Instrumentální činnosti

Instrumentální činnosti podporují u dětí hudebnost, rozvíjejí smysl pro rytmus, tvořivost i sluchové schopnosti. Jejich prostřednictvím se také cvičí jemná motorika, manipulační dovednosti, vyjadřování představ a fantazie. Obohacují také estetické zážitky dětí, podněcují touhu dítěte se aktivně zapojit do hudby.

V nejmladší věkové skupině vychází instrumentální hra z přirozených pohybů dítěte. Uplatňuje se při deklamací říkadel i při hrách se zpěvem. Dítě se učí nápodobou, a tak je důležité, aby dítě vidělo i slyšelo hru učitelky a bylo vedeno k šetrnému zacházení s nástroji. Instrumentální nástroje používané v MŠ jsou pro děti lehce ovladatelné. Děti s nástroji postupně seznamujeme, dáváme jim možnost vyzkoušet si, jak jednotlivé

nástroje znějí. Nástroje slouží učitelce k motivaci či upoutání dětské pozornosti. Nejvíce využívanými rytmickými nástroji bývá Orffův instrumentář⁴. S předškolními dětmi jsou nejvíce používána dřívka, bubínek a drhla.

Hra na tělo a rytmické nástroje

Začínáme od nejjednodušších činností spojených s hrou na tělo, postupně připojujeme hru na rytmické nástroje:

- Tleskání a hra pulzace, rytmická deklamace říkadla v rytmu slov:
Vhodná jsou různá slova a sousloví (liš-ka, šiš-ka, pam-pe-liš-ka, au-to, trou-bí, bum, bum, ra-ta-ta). Přidáváme úryvky z lidových říkadel – U potoka roste kvítí, Byla jedna babka, Ententyky, Plave mýdlo, Liška, šiška, Vašek šašek, Jedna, dvě.
- Hra na první dobu v taktu:
Příklad: Pod naším okýnkem, rostou tam dvě růže
x - / x - / x - / x - /
Pro lepší vyjádření na první dobu dítě zahraje, na druhou dobu vyjádří pauzu pohybem (dá ruce od sebe).
- Tleskáme metrum:
Zpočátku je vhodné k písni pochodovat, příklad písni - Sedí liška pod dubem, To je zlaté posvícení, Jedna, dvě, Honza jde.
- Střídání pulzace a metra:
Děti jsou rozděleny do dvou skupinek, první udržuje pulzaci části říkadla (2 takty), druhá hraje metrum (2 takty).
Příklad: Skákal pes přes oves, přes zelenou louku
- Hra na první dobu v taktu:
Příklad: Pod naším okýnkem, rostou tam dvě růže
x - / x - / x - / x - /
Pro lepší vyjádření na první dobu dítě zahraje, pak nehraje (dá ruce od sebe-nic).

⁴ Orffův instrumentář je soubor hudebních nástrojů, které se též označují jako lehko ovladatelné (dřívka, bubínek, triangel, činel, prstové činelky, tamburína, dřevěné bloky, rolničky, zvonky, drhla).

- Hra na začátku veršů:

Příklad: Spi synáčku, spi

x...../

Vhodným nástrojem k doprovodu u pomalých skladeb (ukolébavek) je triangl nebo činel.

U starší věkové skupiny připojujeme k doprovodům písní hru i na další rytmické nástroje (triangl, činel, prstové činelky, tamburínu, dřevěné bloky, rolničky či zvonky). Nehrají na ně však všechny děti, pouze skupinka či jednotlivec. V této věkové skupině již navazujeme na předchozí znalosti a dovednosti dětí. Dříve, než začneme přidávat další prvky instrumentálního doprovodu, si ověříme, zda děti ovládají výše popsané činnosti.

Příklady dalších, již obtížnějších prvků instrumentálního doprovodu písní:

- Hra se zdůrazněním těžké doby:

Příklad: *Šel tudy, měl dudy, ani nezapískal*

x - / x - / x - / x - /

- Tleskání a hra v pauze nebo v závěrečné části:

Příklad: V lese stojí buk.

...../ x /

Při nácvičku doprovodů k písním se snažíme nástroje přidávat postupně, doprovod nacvičíme s každým nástrojem samostatně. Zpěv písně by měl být stále dominantní aktivitou. Písně doplňujeme jednoduchými rytmickými předebrami, mezihrami či dohrou. Děti seznamujeme také se zvuky jednotlivých nástrojů. K seznámení využíváme různé hry.

Příklady her s nástroji:

- Hra „Který nástroj zní“

Při této hře děti poznávají zvuky nástrojů. Před děti rozložíme rytmické nástroje. Za paravánem zazní zvuk některého z nástrojů a děti se snaží ke slyšenému zvuku najít vhodný nástroj.

- Hra „Nástroje si povídají“
Děti se snaží vystihnout při hře na nástroj veselou či smutnou náladu, hádají se spolu, jdou spolu na procházku.
- Hra „Kdo nám hraje?“
Dítě si vybere libovolný nástroj k vyjádření pocitu či nálady. Rytmem a výběrem vhodného nástroje se snaží vystihnout např. pochod vojáka (bubínek), běh koně (rolničky), skoky žáby (drhlo), tančí víla (triangl).

Hra na melodické nástroje

Dalšími nástroji, které využíváme ke zpestření zpěvu písní, jsou melodické nástroje. Používáme je také při motivaci k činnosti nebo k hudebním hádankám. Hraje na ně většinou učitelka. U předškolních dětí již zařazujeme hru dětí na melodické nástroje, zvonkohru, metalofon či xylofon⁵. Hra na tyto nástroje je pro děti v tomto věku poměrně složitá, proto na melodickém nástroji ponecháme jen dva kameny, ostatní z nástroje odstraníme. Melodické nástroje používáme k improvizaci v pentatonickém⁶ modu, tím nevznikají nelibé zvuky. Na nástroj může hrát v libovolné kombinaci i několik dětí současně. Pro doprovod zpěvu dětí volíme raději melodický nástroj altového typu (Lišková, 2006, s. 126). Pro nadanější děti využíváme jednoduchá melodická ostinata⁷ hraná na dvou nebo třech tónech.

⁵ Melodické bicí nástroje

„Zvonkohra má jasný zvonkový tón. Kameny jsou ocelové plíšky asi 2 mm silné, úzké a vzhledem ke své velikosti relativně těžké. Tluče se do nich dřevěnou paličkou. Malé sopránové zvonkohry mívají pro snazší orientaci dětí v tónové řadě jednotlivé kameny opatřeny různými barvami. Kámen „c“ bývá červený, „e“ modrý, „f“ žlutý ap.

Metalofon má zvučný, barevný, dlouho znějící tón. Kameny jsou vyrobeny z hliníkové slitiny. Mají být široké, co nejsilnější a na svoji velikost jsou překvapivě lehké. Do kamenů se tluče plstěnou paličkou.

Xylofon vydává krátký a úsečný tón. Kameny jsou vyrobeny z palisandrového dřeva. Aby příliš nepodléhaly vlivu vlhkosti, a tím změnám ladění, bývají napuštěny umělou pryskyřicí. Na xylofon hrajeme tvrdou plstěnou paličkou“ (<http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat.hv/>)

⁶ „Pentatonika je pětistupňová tónová řada, která neobsahuje půltónový krok, např.: c, d, e, g, a“ (Lišková, 2006, s. 126).

⁷ „Ostinato vychází ze hry dvou či tří tónů na kamenech melodického nástroje“. Motiv se stále opakuje (Lišková, 2006, s. 130).

Příklad hry na melodické nástroje:

- Hra čtvrt'ových hodnot. Dítě oběma paličkami postupuje po kamenech v pentatonické řadě. Potichu si opakuje „Jdeme, jdeme“, aby tak udržel čtvrt'ové hodnoty.
- Hra osminových hodnot. Dítě postupuje po kamenech v pentatonické řadě. Potichu si opakuje „Pospícháme, pospícháme“, udržuje tak osminové hodnoty.
- Střídáme čtvrt'ové a osminové hodnoty.

6.2.5 Hodnocení hudebních činností ve třídě Berušek v kontextu s TVP

Všechny výše popsané činnosti jsou shrnutím práce za období tříleté docházky dítěte do MŠ. Děti v této třídě Berušek jsou hudebně nadané, vnímavé a učenlivé. O nabízené činnosti má většina z nich vždy velký zájem. Děti nejsou k činnostem nuceny, mají možnost využít jiné aktivity. Aby byly činnosti pro děti stále zajímavé a přitažlivé, snažíme se činnosti střídat, vyhledávat zajímavé náměty i písně. Stále však dodržujeme zásadu posloupnosti od nejjednoduššího ke složitějšímu, metodické řady a nezapomínáme na individuální možnosti každého dítěte. Některé děti přišly do tohoto kolektivu až ve druhé nebo třetí třídě, a tak se stále vracíme k písňím a činnostem dříve osvojeným, ale vždy s novou motivací či přidáním nového prvku (pohybu, rytmizace). Písňový repertoár této třídy je velmi bohatý. Děti mají rády lidové písně i písně dětské, které je zaujmou svým obsahem. Hledáme stále nové možnosti, jak dětem přiblížit okolní svět formou zajímavých her.

Vrcholem práce učitele MŠ je tvorba projektů, ve kterých se pod jednotným tématem snažíme integrovat veškeré hudební i nehudební činnosti do smysluplného celku. Činnosti v nich zapracované by měly být uspořádány tak, aby naplnění jejich cílů směřovalo k vzdělávacím cílům vycházejícím z RVP PV, z ŠVP, ale především z TVP dané třídy.

6.3 Hudební činnosti v projektu „To je celý rok“

Příkladem projektu, ve kterém jsou zahrnuty jednotlivé dílčí cíle, je projekt s názvem „To je celý rok“, který jsme si vybrali z TVP třídy Berušek jako modelový. Projekt byl realizován v listopadu roku 2013, zúčastnilo se ho průměrně 19 dětí. V projektu

ukazujeme, jak lze integrovat hudební i nehupební činnosti do jednotlivých aktivit s dětmi v průběhu celého dne a jejich prolínání do všech oblastí RVP PV. Jedná se o projekt, ve kterém jsme záměrně zintenzivnili práci s hudbou. Zařadili jsme více hudebních činností do jednotlivých projektových dnů, což nebývá obvyklé v současném běžném chodu MŠ.

Název projektu: „**To je celý rok**“

Věková skupina: 5 – 6 let

Časový plán: dva týdny, možno realizovat v průběhu celého roku

Pomůcky: rytmické nástroje, ozvučné roury BOBOTUBES, hudební hry Bingo, Huseso, flétny, didaktické pomůcky a obrázky, CD přehrávač, CD, ostatní pomůcky dle činností realizovaných v jednotlivých dnech

Charakteristika bloku:

Děti se v činnostech seznámí s ročními dobami, střídáním měsíců v roce, procvičí si znalosti základních i doplňkových barev, hru na rytmické a melodické nástroje, jemnou i hrubou motoriku, seznámí se s novými písněmi, hrou v pauze, s hrou přede hry a do hry.

Dílejší vzdělávací cíle z RVP PV:

- Rozvíjení pohybových schopností a zdokonalování v oblasti jemné a hrubé motoriky.
- Osvojení poznatků o přírodě, střídání ročních dob.
- Rozvíjení a užívání všech smyslů, rozvoj paměti a pozornosti, slovní zásoby.

Očekávané výstupy:

- Dítě ovládá koordinaci ruky a oka při činnostech.
- Zvládá sladit pohyb s rytmem a hudbou.
- Chápe vzájemné souvislosti, pomáhá odhalovat podstatné znaky.
- Vědomě používá všechny smysly.
- Spolupracuje s ostatními dětmi.
- Umí zacházet s jednoduchými rytmickými a melodickými nástroji.

Celý projekt byl motivován příběhem o sluníčku, které putovalo všemi ročními dobami. K motivaci jsme využili velkého látkového slunce.

1. den

Cílem aktivit v tento den je koordinace pohybů při pochodu a běhu, dodržování daného rytmu, rozvoj sluchového vnímání, manipulace s předměty, reakce na zvukový signál.

Volná hra:

Při volné hře si děti mohou prohlížet obrázky hudebních nástrojů, ke cvičení paměti mohou využít hru „Pamatovák“. Při této hře jsou obrázky umístěné v tabuli s otočnými okny. Nejprve si děti prohlédnou umístění jednotlivých obrázků na ploše, pak se obrázky otočí a děti hádají, kde se obrázky nachází. Podle zájmu dětí připojíme hru na flétnu, procvičíme si tón A.

Řízené činnosti:

K motivaci použijeme sluníčko, které vyzve děti ke společnému zpěvu písně „Travička zelená“. Děti se pohybují volně po třídě za zpěvu písně, ke zpěvu pochodují a tleskají do rytmu (metrum). Píseň si zopakujeme ještě jednou, ke zpěvu připojíme skupinku dětí hrající na dřívka (rytmus písně) a zpěv doplníme hrou učitelky na metalofon. Sedneme si a pokusíme se uhodnout hudební hádanku zahranou paní učitelkou na klavír. Píseň „Prší, prší“ děti poznají a všichni společně si ji zazpíváme. Děti doprovodí píseň lehkým ťukáním prsty do dlaně druhé ruky.

Přidáme hru s padákem. Děti se chytí jednou rukou padáku a v rytmu písně „Prší, prší“, zpívané učitelkou, běhají dokola. Na zvolání „Prší“ se děti schovají pod padák.

Sluníčko je zvědavé, kde se bere voda. Povídáme si o koloběhu vody v přírodě. Rozhovor doplníme obrázky. Voda také vydává zvuky. Vyzkoušíme si, jak zní zvuky vody. Při této činnosti děti bublají brčkem do vody, přelévají vodu z lahve do hrnečku, třesou uzavřenou láhví naplněnou vodou. Nejprve si děti činnosti vyzkouší a poslechnou jejich zvuk, poté pouze naslouchají a hádají zvuky, které přiřazují k jednotlivým činnostem.

Vyslechneme si úryvek nahrávky ze symfonické básně B. Smetany „Má vlast“, zařadíme pouze krátkou ukázkou z části Vltava. O úryvku s dětmi hovoříme. Své pocity z poslechu zaznamenají děti ve skupinové práci na velký formát papíru pomocí suchých pastelů.

Pobyt venku:

Při pobytu venku nasloucháme zvukům z okolí. V parku posloucháme zvuk padající vody v kašně, tento zvuk srovnáváme se zvuky rušné ulice. Zahrajeme si hru „Škatulata, hejbejte se“, při které si procvičíme reakci na pokyn.

2. den

Cílem aktivit druhého dne je rozvoj sluchové představivosti, rozvoj komunikačních dovedností, hudebně pohybových schopností, ověření znalostí barev, rozvoj fantazie a představivosti.

Volné hry:

Při volných hrách nabídneme dětem hru „Bingo“,⁸ kdy děti naslouchají zvukům z CD a podle slyšeného zvuku vybírají vhodný obrázek - zvoní budík, hraje flétna. Zopakujeme si píseň z předchozího dne „Prší, prší“ s rytmičným doprovodem.

➤ PŘÍLOHA B/ 04. Hra „Bingo“

Řízené činnosti:

Sluníčko se vrátí mezi děti a má pro ně otázky, na které děti zkusí odpovídat. Povídáme si s dětmi o jednotlivých měsících v roce, o počasí, o činnostech v jednotlivých obdobích. Pokusíme se najít odpověď na otázku, kdy nejvíce prší a kdy bývají bouřky. Děti

⁸ Další varianta této hry: každé dítě dostane jednu kartu, na které je 8 obrázků a žetony – z CD zazní zvuk, pokud má dítě tento zvuk na obrázku znázorněn, položí na obrázek žeton. Po zaplnění karty žetony zvolá dítě „Bingo“ a stává se vítězem hry.

utvoří dvojice a společně si zatancujeme taneček „Bouřka“, který děti znají. Učitelka doprovodí tanec hrou na klavír.

Poslechneme si novou píseň, která nám představí, jak se jednotlivé roční doby střídají. Učitelka za doprovodu klavíru zazpívá dětem píseň „Jaro, léto, podzim, zima“. S dětmi vedeme rozhovor o obsahu písně, o střídání ročních dob a o typických znacích jednotlivých ročních období. Vycházíme při tom ze znalostí dětí a vyprávění doplňujeme vybranými obrázky, které rozdělujeme na čtyři roční období. Každému ročnímu období přiřadíme vhodnou barvu. Jaru dáme zelenou, létu žlutou, podzimu červenou a zimě modrou barvu. Z připravených víček od PET lahví vybereme víčka ve zvolených barvách a děti si z nich postaví jarní, letní, podzimní a zimní obrázky.

Pobyt venku:

Při pobytu venku sledujeme dění v podzimní přírodě, ze spadáných listů si vytvoříme draka. Pozorujeme vlaštovky na drátech a nasloucháme zpěvu ptáků. Vyhledáváme barvy v okolí. K pozorovaným jevům si společně zazpíváme známé písně.

3. den

Třetí den je cílem aktivit seznámení dětí s novou písní, rozvoj pohybových dovedností a rytmického cítění, seznámení s hudebními nástroji a způsobem hry na ně.

Volná hra:

Děti si mohou při volné hře dle zájmu zahrát na svoji flétnu, vypůjčit si rytmické nástroje a zazpívat si oblíbené písně s doprovodem vybraného nástroje. Některé děti si zahrají hru pexeso s hudebními nástroji.

Řízené činnosti:

Ve třídě se objeví sluníčko a žádá paní učitelku o zpěv písně „Jaro, léto, podzim, zima“. Děti si píseň opět poslechnou. Ověříme si, zda děti text pochopily, zda ví, o čem se v písni zpívalo. Formou hry „Na ozvěnu“ děti vytleskávají slova z písně. Nejprve zatleská

vybrané slovo učitelka, poté slovo zopakují děti. Znovu si zopakujeme celou první sloku písni formou ozvěny. Nejprve zpívá učitelka, děti po ní frázi zopakují.

Postupně připojíme k písni i pohybovou deklamaci.

„Jaro, léto, podzim, zima“ (počítáme na prstech pravé ruky)

„to je celý rok.“ (přidáme krouživé pohyby oběma rukama před tělem)

„Stejně letos, jako loni, tak i napřesrok.“ (pleskáme o stehna)

„Po jaru je vždycky léto, podzim po létu“ (dáme si ruce v bok, provádíme poskoky střídavě po levé a pravé noze s otáčením dokola)

(v pauze třikrát tleskneme do dlaní)

„a nežli se nadějeme“ (pleskáme si o stehna v mírném předklonu)

„zima už je tu.“ (děláme pomalé krouživé pohyby oběma rukama před tělem)

➤ PŘÍLOHA B/ 08 Notový záznam písničky „Jaro, léto, podzim, zima“

Píseň opakujeme ve volných chvílích, v šatně, před obědem, při odpoledních činnostech.

Pobyt venku:

Při pobytu venku navštívíme obchod s hudebninami. Prohlédneme si vystavené hudební nástroje, seznámíme se se zvukem nástrojů, které děti zaujmou (lesní roh, klarinet, trubka) a majitel obchodu dětem předvede ukázkou hry na bicí.

4. den

Cílem aktivit tohoto dne je rozvoj komunikačních dovedností, procvičení pracovních dovedností a jemné motoriky, práce s písni, vnímání postupu melodie, seznámení s méně známými hudebními nástroji, poslech skladeb.

Volná hra:

Při volné hře si děti prohlédnou nové obrázky z ročních období. S dětmi vedeme rozhovory o typických znacích jednotlivých ročních dob a společně obrázky roztřídíme. Připojíme hru „Čáp ztratil čepičku“, při které děti hledají a přinášejí předměty určené barvy. Dle zájmu děti hrají na flétnu (střídání tónů H a A).

Řízené činnosti:

Paní učitelka vypráví dětem o jaru. Společně charakterizujeme toto roční období, vybíráme vhodné obrázky i předměty (kuličky, jarní květiny).

Procvičíme si jemnou motoriku při skládání sněženek z papíru. Sněženky nalepíme na připravenou čtvrtku a dokreslíme stonek a listy. Pracujeme ve skupinkách. Sluníčko sleduje práci dětí, k činnostem je povzbuzuje. Po ukončení pracovní činnosti sluníčku společně zazpíváme píseň „Jaro, léto, podzim zima“, připojíme i pohybovou improvizaci. Z obrázků vytvoříme výstavku pro rodiče a ostatní děti ve škole.

Sluníčko ráno vidělo na poli zajíce. Paní učitelka zahraje na metalofon vzestupnou a sestupnou melodii. Děti poslouchají a pohybem naznačují její stoupající a klesající postup. Po vyslechnutí melodie se děti pokusí o její grafické znázornění na tabuli. Pomocí obrázků zajíců vyznačují postup melodie vzhůru a zpět. Pro zpestření si sestavíme schody ze stavebnice a vybrané dítě se pohybuje podle hudby po schodech vzhůru a zpět. Připojíme pokus o hru stoupající a klesající melodie (pentatonický doprovod) na metalofon. Hraje vždy jen jedno dítě, ostatní melodii naznačují pohybem ruky nebo celého těla. Společně si zahrajeme a zazpíváme hudebně pohybovou hru „Na zajíčka“.

Následuje návštěva koncertu profesionálních muzikantů z divadla Pluto, M. B. Karpíška a Jitky Kubištové. Děti se seznámí se staršími již nepoužívanými nástroji (cítarou, mandolínou, vozembouchem či fanfrnohem), vyzkouší si způsob hry na tyto nástroje a vyslechnou úryvky dobových písní.⁹

⁹ Pozn. Tyto pořady pořádané profesionálními hudebníky bývají dětmi oblíbené. Z nabídek však musíme velmi pečlivě vybírat tak, aby tato představení byla pro děti přínosná a děti si odnesly zážitek i poučení.

5. den

Cílem aktivit pátý den je rozvoj sluchové rozlišovací schopnosti (poznávání písně podle melodie) a rozvoj hudební paměti, rytmizace, poslech a zpěv písní.

Volná hra:

Ke hře nabídneme dětem obrázky, období hry pexeso s hudebními prvky, hru „Huseso“. Děti rozloží po stole dvoje kartičky obrázkem dolů. Jednu skupinu tvoří kartičky s obrázkem písní a druhou kartičky s notovým záznamem písní. Dítě otočí jednu kartičku s notovým záznamem a podá ji učitelce. Ta notový záznam dítěti přezpívá nebo zahráje na klavír. Dítě se snaží poznat píseň zpívanou beze slov a najít ve druhé skupině ke zpívané písni vhodný obrázek. Pokud uhodne píseň a najde k písni obrázek, kartičky si ponechá. Pokud nenajde vhodný obrázek, kartičku vrátí zpět mezi ostatní karty. Začínáme se čtyřmi dvojicemi kartiček a postupně kartičky přidáváme. Hrou rozvíjíme paměť a sluchové rozlišování.

- PŘÍLOHA B/ 05 Ukázka hry „Huseso“

Řízené činnosti:

Dalším ročním obdobím, o kterém si se sluníčkem vyprávíme je léto. Připomeneme si jeho charakteristické znaky. Společně si zazpíváme známé písně o létu.

Povídáme si s dětmi o létu a přidáme poznávání činností předvedených pantomimou. Jedno dítě předvede pohyb a ostatní děti hádají, co asi pohyb představuje za činnost. Děti pohyb předvádějí (ležíme na sluníčku, plaveme, skáče přes švihadlo, hrajeme fotbal).

V létě jezdíme na dovolenou. Na dovolenou pojede táta, máma i děti. Připomeneme si rytmický model. Podle hraného rytmu děti pochodují nebo běhají. Pracujeme i s notami. Jednotlivé rytmy vyhledáváme a sestavujeme z papírových not.

- PŘÍLOHA B/ 03 Ukázka rytmického modelu
- PŘÍLOHA A/ 01 Rytmický model

Čím můžeme na dovolenou cestovat? Děti se pohybují po třídě a volně improvizují pohyb při poslechu skladeb o dopravních prostředcích. Využijeme CD „Elce, pelce, kotrmelce“ (Eben, 2005), skladby Vlák a Letadlo. Vlákem dojedeme k rybníku, kde si ze židliček a dek postavíme stan, z dřívěk a kostek vytvoříme oheň. Uсадíme se s dětmi okolo pomyslného ohně. Vyprávíme si zážitky z pobytu v přírodě, společně si zpíváme za doprovodu kytary známé tramské písně. Děti poslouchají zpěv učitelky, mohou se ke zpěvu přidávat či rytmizovat hrou na tělo.

Další činností bude výroba dopravního prostředku z připravených papírových krabiček (polepení, dekorace korkem, fixou).

Pobyt venku:

Při pobytu venku pozorujeme dopravní prostředky, nasloucháme zvukům dopravních prostředků, snažíme se poznat vlak, motorku, auto. Využijeme k jízdě na koloběžkách dopravní hřiště.

6. den

Cílem aktivit v tento den je rozvoj jemné motoriky, improvizace při hudbě, rozvoj hudební představivosti, sluchového rozlišování, rytmického cítění (hra rytmu, hra na tělo), procvičení reakce na zvukový signál.

Volná hra:

Z připravených kamínků a mušlí si děti při volné hře podle fantazie sestaví obrázky na tácky, využijí barevného písku k dekoraci. Se skupinkou dětí si zahrajeme „Huseso“.

Řízené činnosti:

Společně si prohlédneme vytvořené obrázky z mušlí a kamínků. Pustíme si relaxační CD a vyslechneme nahrávku šumění moře.¹⁰ Vyprávíme si o tom, co dělá moře

¹⁰ Relaxační hudba CD MŠ a ZŠ. Dostupné z WWW: <http://www.emilhradecký.cz/>

(šplouchá, ševelí, šumí, hučí, pleská, burácí). Postupně přidáme pohyby podle hudby, malé vlnky (pohyb rukou), velké vlny (pohyby celým tělem), děti se pohybují volně po prostoru herny. Potom si děti vyberou z připravených obléžků dva kameny. Zahřívají je v dlaních dechem i třením. Posadí se do kruhu a ťukáním kamenů o sebe opakují po učitelce slyšený rytmus, například: „Ťuk, ťuk, ťuk“ nebo „Ťu-ky, ťu-ky, ťuk“. Děti znázorňují velikost vln, reagují na gesta ruky učitelky, na pohyb směrem nahoru hrají děti silněji (zesilují) a směrem dolů hrají slaběji (zeslabují). Zopakujeme si známou píseň „Hra na tělo“. Děti rozdělíme do skupinek, jedna bude hrát na tělo dle textu písně, druhá ťukat kamínky rytmus písně. Pak se skupinky vystřídají. Paní učitelka doprovodí píseň hrou na xylofon, vybrané dítě hraje na metalofon.

➤ PŘÍLOHA B/ 09 Notový záznam písně „Hra na tělo“

Za pomoci dětí vytvoříme v prostoru herny překážkovou dráhu z obléžků a lana, které bude představovat moře. Pustíme reprodukovanou hudbu z CD, kde jsou nahrány zvuky moře¹¹. Děti přeskakují kamínky položené na zemi a po úderu dvěma kamínky o sebe skočí do moře (kruhu z lana) a pohyby předvádějí plavání v moři, klidném i rozbouřeném dle motivace učitelkou. Na signál (úder kamínky) se z moře vrátí zpět na břeh.

Podle přání dětí doplníme činnosti malováním na kamínky, vyzkoušíme si malbu moře podle fantazie. Využijeme více odstínů modré barvy, poté plochu doplníme kresbou mořských živočichů pomocí tuše. Prohlížíme si encyklopedie a knihy k tématu léto. Stříháme papír na proužky, pomocí kterých vyrobíme proplétané rybičky atd.

¹¹ Improvizace k pohybové výchově CD. Dostupné z WWW: <http://www.emilhradecký.cz/>

Pobyt venku:

Při pobytu venku hrajeme s dětmi slovní hry. Vyprávíme si, co najdeme u moře a postupně přidáváme slova (krab, ryba, loď, písek, mušle, velryba, žralok). Vyhledáváme slova na danou hlásku – M – mušle, moře, míč, muréna, molo. Postavíme si stavby z písku nebo kamínků či klacíků.

7. den

Cílem aktivit je opakování známých písní s rytmickým doprovodem (střídání skupin, hra sólistů), dechová cvičení (prodloužení výdechové fáze), hry s hlasem, cvičení orientace v prostoru, rytmizace a melodizace slov a sousloví, nácvik písně „Vrána“.

Volná hra:

Při volné hře zařadíme hry s barevnými listy, ze kterých si vyrobíme ježka (navlékání listů na špejli). Zopakujeme si píseň „Jaro, léto, podzim, zima“ s připojením doprovodu rytmickými nástroji. Děti rozdělíme na dvě skupinky (hra rytmu a metra), které se ve hře na nástroje střídají.

Řízené činnosti:

Sluníčko se ozdobilo barevnými listy, které objevilo v přírodě. Děti vymýšlejí charakteristické znaky podzimu a z připravených obrázků vyberou podzimní motiv. Na podzim fouká vítr. Jak? Nejprve slabě, poté silně. Děti předvedou vítr pohybem rukou a těla podle hudby hrané učitelkou na klavír (vánek nebo vichřice). Připojíme hry s hlasem, tvoření hlavového tónu za pomoci glissanda¹² (houkáme jako meluzína v komíně). Zařadíme dechová cvičení s motivací k prodloužení výdechu (foukáme si na bolístku, syčíme jako had či vlak), opakujeme jednoduchý text, který postupně prodlužujeme

¹² „Glissando - klouzání tónu z vyšší do nižší hlasové polohy a nazpět.“ (Lišková, 2006, s. 41)

(prodloužení výdechové fáze). Připojíme hru „Na otázku a odpověď“. Dítě na otázku „Co to je?“ odpovídá vytleskáním slov (slun-ce, trá-va, vrá-na).

Seznámíme se s písní „Vrána“ a jejím pohybovým ztvárněním. Cílem této aktivity je orientace v prostoru, rytmizace a melodizace slov a sousloví.

Děti sedí v po obvodu předem připraveného lana zatočeného do kruhu a naslouchají vyprávění učitelky. „*Vzpomínáte, děti, co jsme včera pozorovali na vycházce?*“ – „*Vrány*“. Děti hledají po třídě obrázky vran. „*Já Vám o těchto vránách povím pohádku*“. „*Na mezi rostlo křoví. Přiletěla k němu vrána*“. Děti poletují po prostoru, mávají křídly a vydávají zvuk vrány (krá, krá). „*Přiletěla druhá, sedla si vedle ní.*“ Děti se posadí do dřepu po kruhu a opakuji po učitelce část písně s pohybem:

„*Vráno, vráno, přileť k nám, já ti něco nachystám,*“ (děti pleskají rukama o zem)

„*trochu hrachu, trochu krup,*“ (postupně se zvedají do stoje a přitom tleskají)

„*vráno, vráno, dupy dup.*“ (dupají nohama o zem, ruce v bok)

Vrány (děti) postupně odlétají z trní pryč. Znovu děti běhají po herně a mávají rukama jako křídly a pak se zpět posadí po kruhu.

Hru procvičíme ještě jednou s obměnou. Děti rozdělíme na čtyři skupinky (čtyři hnízda, první až čtvrtá vrána), postupně dle textu vrány přilétají na křoví (usedají po obvodu kruhu), učitelka zpívá píseň, děti se postupně přidávají. Poté zpívají společně část písně s pohybovou deklamací. Po ukončení písně odlétají vrány za zpěvu učitelky zpět do svých hnízd.

Doplňkem k této hře mohou být i mimohudební činnosti, kdy si děti postaví hnízda z dostupných věcí ve třídě. Vrány si mohou také namalovat, nakreslit či vyrobit složením z papíru.

Pobyť venku:

Při pobytu venku sbíráme kaštiny a žaludy pro zvěř. Navštívíme záchranou stanici živočichů a předáme jim nasbírané plody. Prohlédneme si voliéry s dravci a vyslechneme ukázkou hlasů jednotlivých ptáků.

8. den

Cílem aktivit je zpěv známých písní a recitace básní spojených s pohybem a rytmizací (hrajeme rytmus, metrum), seznámení s hrou na první dobu v taktu (pulzace).

Volná hra:

Se skupinkou dětí si nalepováním přírodnin na čtvrtku vytvoříme obrázek draka, k dekoraci využijeme přírodniny, o drakovi si zazpíváme známou píseň „Vyletěl si pyšný drak“, připojíme pohybovou deklamaci.

Řízené činnosti:

Na podzim často prší. Společně se sluníčkem si zopakujeme říkanku „Děšť“, ke které připojíme rytmizaci.

„*Dešťové kapičky dostaly nožičky,*“ (lehké ťukání dvěma prsty do dlaně)

„*ťukaly do plech,*“ (pleskání o stehna střídavě levou a pravou rukou)

„*dělaly neplechu.*“ (podupy střídavě levou a pravou nohou)

Nám déšť nevádí, společně si zazpíváme známou píseň „*Když prší*“. K písni postupně přidáváme rytmické nástroje (dřívka), na které hrají dvě skupinky dětí, ostatní hrají na tělo.

„*Ať si prší, ať si leje, nám to nevádí,*“ (1. skupinka hraje metrum)

„*kdo chce, ten si s nepohodou vždycky poradí,*“ (2. skupinka hraje metrum)

„*my si pěkně zazpíváme a přitom si zatleskáme,*“ (děti bez nástrojů hrají rytmus)

„*hned od nás děti,*“ (1. skupinka hraje metrum)

„*mraky odletí.*“ (2. skupinka hraje metrum)

Zařazujeme i různé obměny, přidáme hru na první dobu v taktu, využijeme velký buben.

- PŘÍLOHA B/ 07 Notový záznam písně „Když prší“

K této písni můžeme zkusit přidat druhý hlas. Je to pro děti těžké, ale za pomoci druhé učitelky reálné. Druhý hlas zpívají jen tři děti s oporou hlasu jedné učitelky, ostatní děti zpívají společně s druhou učitelkou. V této fázi jen zpíváme, bez pohybového či rytmického doprovodu.

Pobyt venku:

Při pobytu venku si společně pustíme draky. Pozorujeme změny v přírodě. Pokusíme se znovu zazpívat dvojhlasně, rozdělíme se na dvě skupiny a každá skupina zpívá s oporou hlasu učitelky.

9. den

Cílem aktivit devátý den jsou hry s barvou. Děti se seznámí se způsobem míchání barev. Zařadíme opakování naučených písní s doprovodem rytmických nástrojů, cvičení rozlišovací schopnosti sluchu, seznámí s dirigentskými gesty, předehtou, mezihrou a dohrou.

Volná hra:

Při hrách využijeme temperové barvy k pokusům a hrám s barvou, vyzkoušíme si míchání barev, ze kterých namalujeme duhu, připomeneme si hru „Na vrány“ a píseň „Jaro, léto, podzim, zima“. Ke zpěvu písní připojíme hru na rytmické nástroje.

Řízené činnosti:

Sluníčko si prohlíží vytvořenou duhu z barev. Barevná není jen duha, ale i hlas každého člověka má nějakou barvu. Nasloucháme hlasům kamarádů. Hrajeme si s hlasem, mluvíme s ucpaným nosem, s našpulenými rty, hluboko, vysoko. Pokusíme se uhodnout hlasy kamarádů. Tři děti se postaví před kamarády a každý z nich zazpívá píseň nebo řekne jednu větu. Poté se děti postaví za paraván, kde zazpívají píseň. Ostatní děti hádají, kdo z kamarádů píseň zpíval.

Učitelka sluníčku nasadí čepici. Proč asi? Děti vymýšlejí možné varianty. Venku se ochladilo a nastala zima. Společně si povíme říkanku „To to zebe“, kterou doplníme předehtou, mezihrou a dohrou. Postupně na pokyn učitelky říkadlo zesilujeme a zeslabujeme (využijeme k tomu dirigentská gesta). Při činnosti střídáme dvě skupinky dětí po 2 taktech.

Další doplňkovou činností k tématu může být honička „Na Mrazíka“, koho mráz chytí, zmrzne, zůstane stát v okamžité pozici. Z papíru namačkáme koule a zahrajeme si přehazovanou nebo koulovanou.

10. den

Cílem aktivit je seznámení s novou hudební pomůckou Bobotubes¹³, která slouží k rozvoji rytmického cítění.

Volná hra:

Využijeme ke hrám nově zakoupeného rytmického nástroje (ozvučných rour vyrobených z barevného plastu). Užijeme si hudební hrátky s novým nástrojem.

Řízené činnosti:

Je velká zima a tak se zahřejeme honičkou při hře „Na Mrazíka“. Sluníčko se k honičce připojí. Seznámíme se s písní „Zima“. Nejprve si poslechneme zpěv učitelky s rytmickým doprovodem. Objasníme si neznámá slova v textu (štětí - mračí se, hněvá, zlobí se), předvedeme si, jak se někdo zlobí. Znovu si poslechneme zpěv učitelky, děti se postupně ke zpěvu přidávají. Píseň několikrát zopakujeme s různými obměnami. Děti rozdělíme na dvě skupinky. Skupinky se ve hře střídají, první skupinka zpívá a hraje na tělo, druhá skupinka zpívá a v pauze hraje na tympány (drhla či bloky). Ke zpěvu písně připojíme doprovod na metalofon či xylofon (hraje nejprve učitelka, později dítě).

- PŘÍLOHA B/ 11 Notový záznam písně „Zima“

¹³ Bobotubes se skládá z 8 barevně odlišných trubek, naladěných do stupnice C dur. Vyrobeny jsou z lehkého barevného plastu. Jsou nařezané do přesné délky podle potřebného tónu. Trubkou stačí o cokoliv udeřit a ozve se patřičný tón.

K tématu doplníme další činnosti, například vystřihování sněhových vloček z papíru, dekorace rukavic, čepice a šály, modelování sněhuláka, nalepování popcornu na větvičky (zasněžená větev).

Pobyt venku:

Při pobytu venku s dětmi pozorujeme odlétající ptactvo, zahrajeme si řetězovou hru, kdy jedno dítě za druhým opakuje slovo či sousloví v rytmu po učitelce. Nasloucháme zvukům v okolí.

6.3.1 Hodnocení projektu v kontextu s TVP a RVP

Tento projekt byl realizován začátkem měsíce listopadu roku 2013 po dobu čtrnácti dnů. Průměrně bylo přítomno 19 dětí. Do činností se zapojila většina dětí. Hudební činnosti se vzájemně prolínaly, byly též doplňovány nehudebními aktivitami.

V pěveckých činnostech si děti osvojily tři nové písně (Jaro, léto, podzim, zima; Když prší; Zima), ostatní známé písně si děti procvičily ve spojení s pohybem či rytmizací. Písně jsme vybírali v rozsahu 6 tónů, děti zpívaly v tónině D dur, která je pro většinu dětí v této třídě nejvhodnější. Většina dětí již zpívá v tomto rozsahu intonačně čistě. Písně zvolené k tématu odpovídají věku dětí i jejich hudebním schopnostem, jsou pro děti obsahově srozumitelné a snadno zapamatovatelné.

Při instrumentálních činnostech si děti procvičily rytmizaci, seznámily se s dalšími nástroji, jejich vzhledem i zvukem. Zážitkem pro děti byla návštěva obchodu s hudebninami, kde měly děti možnost prohlédnout si i nástroje, se kterými se v MŠ nemohou seznámit a viděly je jen nakreslené na obrázku. Hra majitele obchodu na bicí soupravu zaujala především chlapce, kteří vyžadovali po rodičích jejich zakoupení. Zajímavá byla také možnost vyzkoušet si hru na ozvučné roury, které jsme si do MŠ zakoupili.

Nezapomněli jsme ani na poslechové činnosti, ve kterých je nejdůležitější poslech zpěvu učitelky. Ukázalo se, že v této třídě se děti dovedou soustředit na poslech skladby bez doprovodné činnosti maximálně 5 minut, vhodnější je tedy poslech spojený s pohybem.

Pohyb byl součástí většiny aktivit v tomto projektu. Pohybovou improvizaci při hudbě využívají více dívky, chlapci se do této činnosti občas nechtějí zapojovat.

Hudba v kontextu s RVP PV byla zastoupena ve všech dílčích oblastech RVP PV. V tomto projektu jsme se v první oblasti Dítě a jeho tělo zaměřili na rozvoj pohybových aktivit, správného držení těla i relaxace. Začleněna byla dechová i hlasová cvičení. V pohybových hrách byla procvičena prostorová orientace i koordinace. Činnosti byly zaměřeny na rozvoj hrubé i jemné motoriky, smyslového vnímání i rytmického cítění.

V druhé oblasti psychologické, oblasti Dítě a jeho psychika, se v tomto projektu rozvíjela především řeč. V činnostech během dne byla zařazována dechová cvičení i jazykové rozcvičky spojené s gymnastikou mluvidel.¹⁴ Také pozornost a soustředění i schopnost úmyslného zapamatování najdeme v projektu v mnoha podobách. Při činnostech z této oblasti byl dětem dán velký prostor pro rozvoj samostatnosti, fantazie a představivosti. Většina dětí již ovládá svůj hlas, hovoří gramaticky správně, v přiměřeném tempu. Děti rozeznávají různé zvuky i poznávají melodie písní. Problémem zůstávají u několika dětí sluchově rozlišovací schopnosti (analýza dovedností), které se i přes individuální péči nedaří zlepšit. Schopnost jednotlivých dětí rozlišovat zvuky budeme řešit ve spolupráci s rodiči a dětským pediatrem. U některých dětí jsme zjistili problémy se zvládnutím jednoduchých tanečních kroků, děti mají rezervy ve spojení úkonů v rytmický celek. Tyto činnosti budeme individuálně procvičovat.

Většina dětí je schopna rytmicky doprovodit píseň či říkadlo pomocí dřívěk či hru na tělo. Problém nastává u většiny dětí při hře na melodické nástroje, hru na ně zvládají jen čtyři děti ze třídy, což odpovídá našemu tvrzení o obtížnosti instrumentálních dovedností. Pohybovou a dramatickou improvizaci lépe ovládají dívky, chlapce je nutné stále motivovat k této činnosti. Ti se raději zúčastňují hry na nástroje.

¹⁴ Pozn. V současnosti je komunikace s dítětem nahrazována moderní technikou, která však dítěti neposkytuje zpětnou vazbu. Proto je zde velmi důležitá role pedagoga, aby si získal rodiče pro spolupráci a společně se pokusili dát dítěti dostatek podnětů pro jeho všestranný rozvoj. V této třídě je spolupráce s rodiči velmi úspěšná, většina dětí již zvládla překonat logopedické obtíže.

Zbývající tři oblasti (Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět) se střídavě prolínaly ve všech činnostech. Z těchto oblastí se v projektu objevila práce s lidovými říkadly, ochrana životního prostředí, péče o živou i neživou přírodu. Děti se snažily naslouchat druhým dětem, novým prvkem byla pro děti vzájemná komunikace pomocí rytmických nástrojů. Děti získaly nové poznatky o nástrojích využívaných v dřívějších dobách. Představeny jim byly také nástroje afrických kmenů.

Při hodnocení projektu jsme došli k závěru, že současné pojetí RVP PV dává učitelce větší prostor pro fantazii a tvořivost, ale zároveň na ni klade velkou míru odpovědnosti. Učitelka se musí zamýšlet nad novými přístupy k práci s dětmi, nad realizací nových metod, mezi které patří práce s nejrůznějšími tematickými celky či projekty. Je na jejím zvážení, zda hudebním činnostem bude věnovat dostatečný prostor, protože „*hudební činnosti totiž nahradit nelze*“ (Lišková, 2006, s. 3). Znalosti učitelky v oblasti hudební metodiky by měly být pro její práci samozřejmostí. Při výběru písní by měl být respektován věk dětí, nejen vhodnost k tématu.

S třídou předškolních dětí, ve které byl projekt realizován, pracuji již třetím rokem. Bylo zajímavé pozorovat rozdíl mezi dětmi, které docházejí do MŠ již třetím rokem, a dětmi, které do MŠ nastoupily až v září tohoto školního roku. Děti, které byly zvyklé na prostředí třídy, denní režim v MŠ i učitelky, neměly problém zapojit se do všech aktivit. Jinak tomu bylo u čtyř dětí, které přišly z rodinného prostředí až v pěti letech. Jedná se většinou o děti z málo podnětného prostředí, ve kterém jsou uspokojovány pouze základní potřeby dítěte. Přestože měly tyto děti zájem o činnosti, přistupovaly k nim nejistě, bylo nutno je neustále motivovat a věnovat jim individuální péči např. při úchopu rytmických nástrojů, usměrňovat je v improvizaci tak, aby nenarušovaly práci ostatních. Ukázala se zde slova F. Sedláka, že „*Hudební vlohy je nutno již od raného dětství objevovat a rozvíjet hudebními podněty i organizovanými činnostmi.*“ (Sedlák, 1974, s. 33) To, že tyto děti neměly možnost aktivně zažít hudbu a především hudební aktivity s ní spojené, je značně ochudilo. Bude nutné se jim věnovat individuálně a vytvářet prostor pro seberealizaci, aby měly možnost dosáhnout na konci školního roku stejných výsledků jako ostatní děti. Hudba přináší dětem potěšení a radost, ale obohacuje je také o nové poznatky a zkušenosti. Zjištěná data odpovídají poznatkům získaným v odborné literatuře, uvedené v teoretické části.

Tento projekt lze využít v průběhu celého roku, lze z něho čerpat či vybírat jen vybrané části, např. vhodné k ročnímu období. Může sloužit jako inspirace pro zájemce o hudební činnosti nebo pro začínající pedagogy.

6.4 Doplnkové činnosti s dětmi ve třídě Berušek

Činnosti během roku doplňujeme o aktivity, které zpestřují pobyt dětí v MŠ a obohacují běžný denní program. Plánovány jsou již na začátku školního roku a průběžně doplňovány dle aktuální nabídky. Jedná se o různá vystoupení dětí na veřejnosti pro rodiče, pro seniory i pro děti z ostatních tříd MŠ. Celoroční doplňkovou činností v této předškolní třídě je dílčí projekt s názvem „Zdravé pískání“.

- PŘÍLOHA A/ 02 Plán doplňkových aktivit během roku

6.4.1 Zdravé pískání

Z dlouhodobých činností jsme pouze pro děti ve třídě Berušek pro tento školní rok zařadili dílčí projekt „Zdravé pískání.“ Využili jsme touhu dětí zkusit si zahrát na opravdový hudební nástroj. Ve spolupráci s rodiči si každé dítě doneslo svoji flétnu. Cílem tohoto projektu je aktivovat základní hudební schopnosti a inspirovat děti k prožívání hudby. Nejde nám pouze o nácvik hry na flétnu, ale o podporu správného dýchání, schopnosti soustředit se na činnost, udržovat rytmus, seznámit se s notovým záznamem, spolupracovat s ostatními dětmi, ale také reagovat na dirigentská gesta.

Se všemi dětmi hrajeme na flétny 1 - 2x týdně společně v řízené činnosti 15 – 20 minut. V této době si zopakujeme předchozí dovednosti a nacvičíme nový prvek. Při ranních či odpoledních činnostech si tuto novou dovednost děti individuálně či po skupinkách trénují.

- PŘÍLOHA A/ 04 Ukázka činností při nácviku hry na flétnu

6.4.2 Vystoupení

Dalšími plánovanými dlouhodobými činnostmi během roku jsou různá vystoupení pro ostatní děti v MŠ, pro rodiče a veřejnost, ale i pro starší spoluobčany v Klubu důchodců či Pečovatelském domě. Vystoupení dětí je vždy radostnou událostí pro posluchače a pro děti motivací k dalším činnostem. Program jednotlivých vystoupení je složen z básní, říkadel a lidových písní doprovázených pohybem, hrou na tělo i rytmické nástroje, většinou za doprovodu přenosných elektrických varhan či kytary.

- PŘÍLOHA A/ 05 Ukázka programu vystoupení pro seniory

6.4.3 Akce s rodiči

Pro naši práci je velmi důležitá podpora rodičů, pro které připravujeme krátká vystoupení ve třídě v rámci „Dnů otevřených dveří v MŠ“ či třídních besídek. Uspořádali jsme pro rodiče odpolední setkání v prostorách MŠ, kdy děti svým rodičům předvedly, co se v MŠ naučily za písně či básně, jaké pokroky učinily při hře na flétnu. Poté se rodiče zapojili do společného muzicírování. Využili jsme k tomu píseň „Muzikantská rodina“, kterou se rodiče společně s dětmi naučili. Děti již píseň znaly, a tak byly svým rodičům při zpěvu a hře na netradiční nástroje (pokličky pro maminky a kladívka s prkénkem pro tatínky) oporou. Do činnosti se zapojila většina rodičů. Poté následovala společná tvořivá činnost s rodiči, při níž rodiče dětem pomohli vyrobit jednoduchý rytmický nástroj z krabiček od sýrů či léků.

- PŘÍLOHA B/ 05 Ukázka ze setkání s rodiči, výroba nástrojů

6.4.4 Koncerty a hudební programy pro děti

Návštěva hudebních programů pořádaných Sokolem Rokycany v prostorách sokolovny bývá zpestřením a zároveň vyžitím pro děti. Z nabídky vybíráme pro děti programy, které jim přinášejí zážitek i poučení. Navštěvujeme hudební program Honzy Krejčíka, který má pro děti připravené dětské písničky i s pohybem. Texty jeho písní jsou dětem srozumitelné a zároveň poučné.

Zveme si také muzikanty do MŠ. Mezi kvalitní a dětmi oblíbené patří tematicky zaměřená vystoupení herců a zpěváků z divadla Pluto v Plzni – Milana B. Karpíška a Jitky Kubištové. Z jejich programové nabídky jsme vyslechli mnoho zajímavých písní doprovázených na nejrůznější současné i historické nástroje.

Děti během roku také vyslechnou koncert žáků ZŠ Jižní předměstí. Pěvecký sbor této školy přichází pravidelně každý rok předvést dětem své vánoční vystoupení. Spolu se sborem přichází i kroužek hry na zobcovou flétnu. Toto vystoupení bývá pro děti velkou motivací ke hře na flétnu.

6.4.5 Malá pěvecká soutěž ve třídě – „Notička“

Malá pěvecká soutěž „Notička“ je příkladem teprve plánované doplňkové aktivity ve třídě Berušek. V letošním roce děti postoupily do předškolní třídy a je mezi nimi mnoho dobrých zpěváků. Pěstujeme v dětech pocit jistoty a sebedůvěry, a tak v této třídě plánujeme malou pěveckou soutěž. Mohou se jí zúčastnit všechny děti z této třídy. Děti společně s učitelkou vyberou vhodnou píseň a ve volných chvílích si ji společně nacvičí s doprovodem klavíru či kytary. Vše záleží na touze dítěte předstoupit před ostatní děti a zazpívat pro ně. Spolužáci budou publikum a vyslechnou jejich zpěv. Nebudeme vybírat vítěze, vítězem budou všichni, kdo najdou odvahu vystoupit před ostatními dětmi. Jejich vystoupení bude oceněno potleskem a malým dárkem pro radost, notičkou.

7 ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zaměřila na zmapování hudebních činností v předškolní třídě Berušek v MŠ Rokycany, Školní ulici.

V teoretické části jsem charakterizovala jednotlivá období vývoje dítěte do 6 let zejména z hlediska jeho možného hudebního rozvoje. Ve stručnosti jsem se zmínila o faktorech, které mají na vývoj hudebnosti u dítěte vliv – rodina a poté mateřská škola. Důležitou součástí teoretické části je i charakteristika hudebních schopností u dětí. V další kapitole jsem se zmínila o vzdělávacích programech pro předškolní vzdělávání – RVP, ŠVP, TVP a očekávaných výstupech v jednotlivých oblastech vztahujících se k hudbě.

Cílem této práce bylo v praktické části poskytnout náhled do hudebního dění ve třídě Berušek a zhodnotit, zda hudebně výchovná práce v této třídě odpovídá požadavkům ve způsobu výběru aktivit i postupů v nácviku jednotlivých hudebních činností. Tento záměr byl realizován v jednotlivých dílčích hudebních činnostech ve třídě (ukázka práce) i v projektu, do kterého byly progresivně zařazeny všechny druhy integrovaných hudebních činností. Hudební aktivity v součinnosti s nehudebními tak poskytly dětem možnost prožít si komplexně danou činnost a získat z ní nové poznatky a osvojit si nové dovednosti. Zařazené hry rozvíjely dětské myšlení i řeč, koordinovaly pohyb dítěte, aktivizovaly dítě k improvizaci, posilovaly jeho sebevědomí, a to v souladu s cíli jednotlivých oblastí RVP PV. Prolínaly se zde prvky tvořivé dramatiky s činnostmi estetického charakteru, zaměřené na osobní i skupinové prožitky dětí. Orientovali jsme se na hry v zástupných rolích, hledání a vyjadřování vztahů. Děti měly dostatek prostoru pro uplatnění vlastní fantazie, pro tvořivost i pro realizaci svých potřeb. Nezbytné bylo verbální komentování jednotlivých činností a pocitů. Při hrách ve dvojicích i v interakci s ostatními se děti učily naslouchat druhým, podílet se o myšlenky i komunikovat a spolupracovat s ostatními. Tím se posilovala a ovlivňovala jejich vůle k dalším činnostem, zájem o dění, ale především o radostné prožívání.

Hudební výchovou se ve třídě Berušek zabýváme nejen v průběhu jednotlivých témat TVP, v rámci zvolených projektů, ale hudební výchova je i trvalou součástí aktivit, které probíhají v této třídě po celý rok. Součástí této bakalářské práce je i nastínění aktivit, které obohacují běžné dění v MŠ, jsou pro děti zpestřením, ale také zdrojem poučení.

V rámci doplňkových aktivit popsaných v bakalářské práci tak dochází ke kontaktu dětí s generací nejstarších občanů, s veřejností a především s rodiči. Tato setkání jsou potřebná pro získávání důvěry rodičů a jejich náklonnosti k vzdělávacím institucím a pro pěstování empatie u dětí. Společným muzicírováním a společně strávenými chvílemi se daří vést rodiče ke spolupráci s MŠ.

Tato práce by se mohla stát inspirací pro pedagogy, kteří mají zájem o zkvalitnění hudebních činností v mateřských školách.

8 RESUMÉ

Bakalářská práce pojednává o hudebních činnostech v předškolní třídě MŠ. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je věnována stručné charakteristice hudebního vývoje dítěte a možnostem jeho ovlivňování, dále pak hudebním činnostem v kontextu s vzdělávacími programy pro předškolní vzdělávání.

Praktickou část tvoří náhled do hudebních aktivit ve třídě Berušek a charakteristika jednotlivých hudebních činností, doplněná o popis konkrétních hudebních aktivit realizovaných s dětmi. V této části bylo prokázáno, že hudba a činnosti s ní spojené se prolínají do běžného dění v mateřské škole a z velké míry tak ovlivňují hudební rozvoj dítěte předškolního věku.

The bachelor thesis is dedicated to musical activities in a preschool class. It contains theoretical and practical part. The theoretical part focuses on a brief characteristic of musical growth of children and possibilities how to influence it. It also contains insight into educational programs for preschool education.

The practical part consists of variety of musical activities in the preschool class „Berušky“ and of particular musical activities with children. It was proved that musical development of children of preschool age is immensely dependent on musical activities practised in kindergarden.

9 ZDROJE

JISTEL, Petr. Skřivánek. Panton, 1980. ISBN 35-007-80

KODEJŠKA Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 382-169-91.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002, ISBN 80-729-0080-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Nakladatelství Dr.Josef Raabe,s.r.o 2006. ISBN 978-80-87553-65-7.

JISTEL, Petr. Písničky pro nejmenší 1 a 2 díl. Praha: Muzikoservis, 1994

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974

SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989, 258 s. Comenium musicum, 20. ISBN 80-705-8073-9.

SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-042-0587-9.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. *Lidové písničky a hry s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-323-4.

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Mateřská škola Rokycany, Školní ulice 642, p. o., 2013/ 2016

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.

Tichá, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno. Edika, 2012. ISBN 978-80-266-0067-1

Třídní vzdělávací program třídy Berušek. Mateřská škola Rokycany, Školní ulice 642, p. o., školní rok 2013/ 2014.

ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ, Libuše KURKOVÁ a Jan BUDÍK. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 80-04-24939-6.

Hudba na CD: archiv MŠ

Eben, Petr. Fischer, V. CD Elce, pelce, kotrmelce, 2005

Hradecký, Emil. CD Relaxační hudba, 2004

Hradecký, Emil. CD Improvizace k hudebně pohybové výchově. 2004

Internetové zdroje:

Fischer, Ivo. Píseň Muzikantská rodina.

Dostupný na WWW. http://www.msutenisu.cz/rikadla/pisnicky/muzikantska_rodina.htm

Hurník, Ilja, Prokofjev, Sergej. Příběhy jedné kapely, Pět' a vlk - Supraphonline.cz.

Dostupný na WWW. <http://www.supraphonline.cz/album/2063>

Výzkumný ústav pedagogický v Praze. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online].

2004 [cit. 2008-01-17]. Dostupný na WWW. <http://www.rvp.cz/soubor/RVP_PV-2004.pdf>.

10 SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A

01. Rytmický model, procvičování délky tónu, hra „Naše rodina“, příloha B/ 03
02. Doplnkové činnosti během roku ve třídě Berušek, školní rok 2013/ 2014
03. Prověrka hudebních dovedností jednotlivých dětí, září 2013
04. Ukázka činností při nácvičování hry na flétnu
05. Ukázka pásma k vystoupení pro seniory

PŘÍLOHA B, Obrazová dokumentace

Obrázek 01. Hudební koutek ve třídě Berušek

Obrázek 02. Grafické znázornění k písni „Barvičky“

Obrázek 03. Rytmický model

Obrázek 04. Hra „Bingo“

Obrázek 05. Hra „Huseso“

Obrázek 06. Společné setkání s rodiči, výroba rytmičtých nástrojů

Obrázek 07. Píseň „Když prší“, zpěvník Zpíváme si, zpíváme 3, Jaroslava Horáčková, 2001, s. 10

Obrázek 08. Píseň „Jaro, léto, podzim, zima“, zpěvník Zpíváme si, zpíváme 2, Jaroslava Horáčková, 2000, s. 11

Obrázek 09. Píseň „Hra na tělo“ Jistel. Petr, A. Linhová

Obrázek 10. Píseň „Muzikantská rodina“ I. Fischer

Obrázek 11. Píseň Zima, Skřivánek, Jistel. Petr 1980, s. 66

Příloha A/01 Rytmický model

k příloze B/ 03

Ukázka způsobu procvičování délky tónu, hra „Naše rodina“

- Začínáme dvěma tóny: titititi - osminové noty (třukání dvěma prsty do dlaně)
tátá - čtvrt'ové noty (vytleskávání)
- Přidáme i pohyb, na osminové hodnoty (titititi) přidáme běh, na čtvrt'ové doby (tátá) připojíme chůzi. Děti rozdělíme do dvou skupin, které se v činnosti střídají.
- K činnosti přidáme notový záznam. Děti mají k dispozici dvě osminové noty a jednu notu čtvrt'ovou, které jsou vystřižené z tvrdého papíru a dle slyšeného rytmu noty zvedají.
- Z notového záznamu složíme rytmický model (tititátítiti), který si společně přečteme, zatleskáme, zadupáme.
- Tyto činnosti procvičujeme hrou
„Na ozvěnu“ - tu-li-pán (ti-ti-tá), kdy dítě opakuje motiv po učitelce.
„Na indiány“ - učitelka vytleská rytmus a první skupina jej zopakuje, druhá skupina zprávu poskládá z not a „přečte“.

Po zvládnutí osminových a čtvrt'ových not přidáme ještě notu půlovou, (děda,tů, model ti-ti-tá-tá-tů)

**Příloha A/02 Doplnkové činnosti během roku ve třídě Berušek,
školní rok 20013/ 20014**

	DOPLŇKOVÉ ČINNOSTI	
Září		
Říjen	Koncert Honzy Krejčíka v Sokolovně	Vystoupení pro seniory v pečovatelském domě
Listopad	Den otevřených dveří v MŠ, vystoupení pro rodiče	
prosinec	Vystoupení pro děti z ostatních tříd a zaměstnance MŠ Koncert žáků ZŠ Čechova pro děti	Vystoupení pro veřejnost, zpívání pod vánočním stromečkem na náměstí v Rokycanech
Leden	Pěvecká soutěž ve třídě Housátek Návštěva hudebnin – ukázka nástrojů a beseda	
Únor	Muzicírování s rodiči – vystoupení pro rodiče + společné muzicírování a výroba hudebních nástrojů	Koncert hudebníků z divadla Pluto
Březen	Vystoupení pro maminky ve třídě	Vystoupení pro seniory k MDŽ
Duben	Den otevřených dveří – vystoupení pro rodiče a nové děti	Pěvecká soutěž „Rokycanský slavíček“, vybrané děti ze všech MŠ z Rokycan a okolí
Květen	Návštěva ZUŠ – výběr talentů, prohlídka učeben a nástrojů	Vystoupení pro seniory
Červen	Škola v přírodě + posezení u ohně Vystoupení pro rodiče – rozloučení se školáky, táborák	

Příloha A/03 Prověrka hudebních dovedností jednotlivých dětí, září 2013

Tonální cítění a sluchové rozlišovací schopnosti

- A. Poznej, kdo zpívá nebo bručí? Rozlišení výšky tónů. Znázorni pohybem ptáčka či medvěda, hrajeme nejprve rozdíl 4 oktáv, poté 2 oktávy.
- B. Co slyšíš za zvuk? Poznej cinkání klíči, mačkání papíru, zvonění budíku.
- C. Poznej, který nástroj hraje, klavír, flétna či kytara?
- D. Už píseň skončila? Poslech písně a její dokončení.

Hudební představivost

- A. Jaká je písnička? Veselá x smutná?
- B. Můžeme při ní tančit nebo usínat?

Rytmické cítění

- A. Chůze či běh dle rytmu hudby – reakce na signál – stoj (dřep)
- B. Hra Na ozvěnu – opakování po učitelce – tá-ta, drak, pam-pe-liš-ka
- C. Hra Jak se jmenuješ? Vytleskání svého jména.

Hudební paměť

- A. Poznej píseň podle popěvku, dle výběru z písní.
- B. Poznej píseň podle popěvku, bez možnosti výběru.

Harmonické cítění

- A. Kde jsem zahrála chybu v písni?

Poloha hlasu

- A. Zpěv popěvků či částí písní s oporou učitelky v různých tóninách

Prověrku provádíme ve volných chvílích s každým dítětem individuálně. Činnosti a písně, které test obsahuje, již děti znají z nižší třídy. Nově přichozí děti prověříme jen v tónovém rozsahu a v rytmickém cítění, abychom měly představu o jejich hudebních dovednostech.

U nových dětí také zjišťujeme repertoár písní. Provedeme si zápis do portfolia dítěte, společně s logopedickou či pohybovou prověřkou.

V pololetí si test zopakujeme, abychom zjistili, zda došlo u dětí ke zlepšení či nikoliv.

Příloha A/04 Ukázka činností při nácviu hry na flétnu

- Nejprve se seznamujeme s hudebním nástrojem, jeho částmi a funkcí a se způsobem zacházení s flétnou i způsobem čištění.
- Seznámíme se s dělením not - nota celá, půlová, čtvrt'ová, osminová, také s notovou osnovou a houslovým klíčem.
- Začínáme rozdýcháním hravou formou např. mraveneček, balónek v bříšku, mašinka - zatáčí, táhne vagónky, zvedá můstek apod.
- Pracujeme jen s hlavicí, oddělíme si horní část flétny - (hry - sanitka, kukačka, indián, ptáček).
- Rytmizujeme - krátké tóny = kapičky, dlouhé = větřík, dbáme na správné nasazení tónu = „Dů“, využíváme říkadla nebo slovní spojení, které si děti vymyslí, střídáme skupinky (jedna hraje, druhá říká říkanku).
- Gymnastika prstů – postupné ťukání prstů o palec (spojení s říkankou):
„Dešť'ové kapičky dostaly nožičky, ťukaly do plechu, dělaly neplechu“, ťukání prsty o stůl, pohyb prstů po stole, střídavé doteky, hrajeme na piáno, uvolnění zápěstí.
- Seznámíme se s držením flétny – levá ruka - palcem zakrýt spodní díрку, ukazováčkem zakrýt první díрку (nota H).
- Každá nota má svou barvu i jméno a je umístěna v notové osnově umístěné na nástěnce např. Honzík H = modrá, Adélka A = červená, Gustík G = zelená atd.
- Na každé nové notě zařazujeme říkanky, nejprve si rytmus říkanky zatleskáme společně s textem, poté na jednom tónu zahrajeme po skupinkách, dvojicích, poté společně rytmus říkanky.
- Po zvládnutí více not (2 a více) zařazujeme hry:
 - sluchovou hru „Na řetěz“ - zahrajeme rytmický nebo melodický celek a děti je opakují postupně jeden za druhým
 - hra podle barev jednotlivých not – sestupná řada – H, H, A, A, G, G,

Důležité při hře je stále dbát na správné nasazení tónu a na správný postoj a držení flétny, hru podle barevných not zařazujeme až po zvládnutí 3 - 5 not (Halí belí, Běžela ovečka, Žába leze do bezu, Sedí liška pod dubem)

Příloha A/05 Ukázka pásma k vystoupení pro seniory, lidové písně

Recitace :

"Podívej se kolem sebe, nad hlavou ti svítí nebe, všude je tvůj velký svět, pojd' si o něm vyprávět."

1. Travička zelená (zpíváme 2 sloky)

1. sloka (ruce v bok, mírné pohupy v kolenou + otáčení trupem)

2. sloka (tleskání v rytmu písně)

2. Pod naším okýnkem (pouze zpěv)

3. Prší, prší, jen se leje, (připojení hry na tělo, ťukání dvěma prsty do dlaně), přidáme doprovod, hru na metalofon (těžká doba) a hru 2 dětí na dřívka.

4. Šla Nanyňka do zelí (pohyb skupinky dětí, Nanyňky a Pepíkové dle textu), ostatní děti hrají na tělo.

5. Pec nám spadla

1. část (podup na těžkou dobu)

2. část (bez doprovodu, pouze recitace), totéž 2. sloka

6. Skákal pes (pouze zpěv)

7. To je zlaté posvícení (zpěv písně, připojení hry na triangl na 1.dobu v taktu)

8. Ovčáci, čtveráci, (ovčáci – zpomalit, úder na bubínek, čtveráci – zpomalit, úder na bubínek), pak až do konce svižný zpěv s doprovodem

9. Kočka leze dírou (nejprve zpíváme píseň s textem, poté na citoslovce haf či mňau

PŘÍLOHA B, obrazová dokumentace

Obrázek 01 Hudební koutek ve třídě Berušek, archiv I.U.

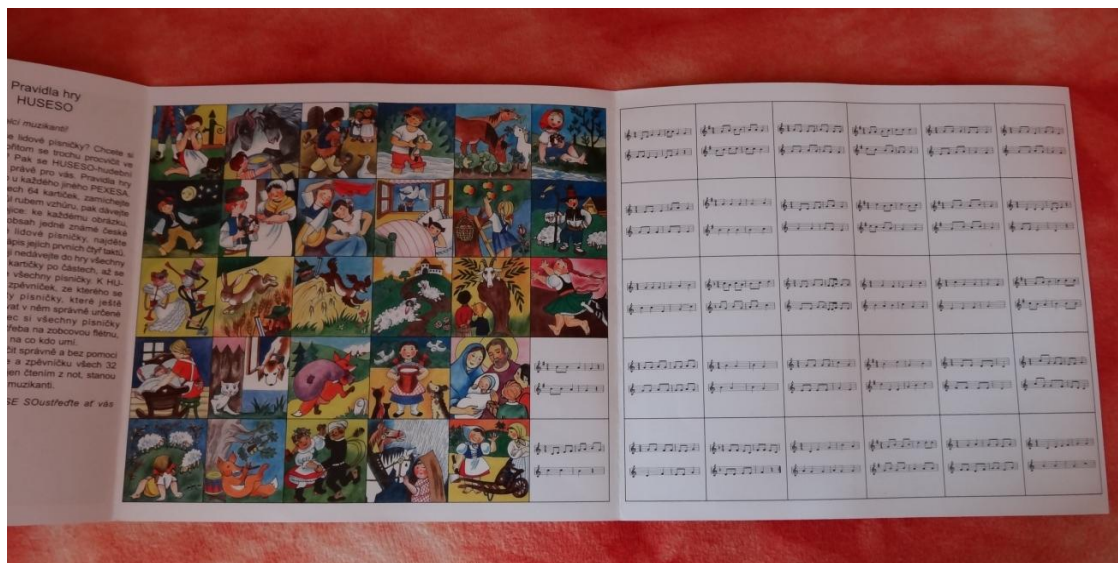
Obrázek 02 Grafické znázornění k písni Barvičky, archiv I.U.

Obrázek 03 Rytmický model ke hře Naše rodina, k příloze A/01, archiv I.U.

Obrázek 04 Hra Bingo, archiv I.U.

Obrázek 05 Hudební hra „Huseso“, obdoba hry pexeso, archiv I.U.

Obrázek 06 Společné setkání s rodiči, výroba rytmických nástrojů, leden 2014, archiv I.U.

PŘÍLOHA B/07 Píseň „Když prší“

KDYŽ PRŠÍ

Veselé

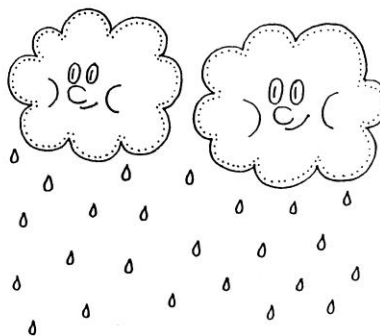
Ať si pr-ší, ať si le-je, nám to ne-va-dí,
kdo chce ten si s ne-po-ho-dou vždycky po-ra-dí,
my si pěkně za-zpí-vá-me a při-tom si za-tles-ká-me,
hned od nás, dě-ti, mra-ky od-le-tí,
mra-ky od-le-tí.

Pisničku můžeme dále zpívat o jeden tón výše (D dur)
a využít různé druhy tleskání.

Můžeme zkusit i následující druhý hlas:

10

Ať si pr-ší, ne-va-dí, kdo chce ten si
po-ra-dí, my si pěkně zaz-pí-
vá-me a mra-ky od-le-tí.

11

Obrázek 07, Píseň „Když prší“, zpěvník Zpíváme si, zpíváme 3, Jaroslava Horáčková, 2001, s.10

PŘÍLOHA B/08 Píseň „Jaro, léto, podzim, zima“

Ja-ro, lé-to, podzim, zima, to je ce-lý rok,
stej-ně letos, ja-ko lo-ni, tak i na-přes- rok,
Po ja-ru je vždycky léto, podzim po lé- tu,
a než-li se na-dě-je-me, zi-ma už je tu.

1. Jaro, léto, podzim, zima,
to je celý rok,
stejně letos jako loni,
tak i napřesrok.
Ref.:
Po jaru je vždycky léto,
podzim po létu,
a nežli se nadějeme,
zima už je tu.
2. Když je jaro v plné kráse,
když má zelenou,
na trávníku kluci hrají
s míčem kopanou.
3. Když se hlásí horké léto,
rostou jahody,
sejdeme se všichni spolu
někde u vody.
4. Na podzim, když padá listí
z lip a z javorů,
páni draci koukají se
lidem do dvorů.
5. A když je tu bílá zima,
už jsme na konci,
chcete-li, tak nashledanou
někde na kopci.

Obrázek 08 Píseň „Jaro, léto, podzim, zima“, zpěvník Zpíváme si, zpíváme 2, Jaroslava Horáčková, 2000, s.11

PŘÍLOHA B/ 09 Píseň „Hra na tělo“

Hra na tělo^u

Text: A. Linhová
Hudba: P. Jistel

Pra-vá, le-vá, ru-ce si kles-kají, pra-vá, le-vá, no-hy dupa-jí.

Pleskání:

Dupání:

Pleskání:

Ples-kání se nau-čím, do-ko-la se zá-čím, Kou-kej, má-mo, co všech-mou-ším.

Pleskání:

Dupání:

Pleskání:

ZV

X

M

Oddíl B jen pleskáme,
nástroje nehrají.

Obrázek 09 Píseň „Hra na tělo“ Jistel, Petr. text A.Linhová,

PŘÍLOHA B/10 Píseň „Muzikantská rodina“

Muzikantská rodina

The image shows a musical score for the song 'Muzikantská rodina'. It consists of two staves of music in a 3/4 time signature. The first staff contains the first line of the melody with the lyrics: 'Tá - ta vše - ra v šat - ní - ku za - tlou - kal pár hře - bí - ků. Bum, bum, bum'. The second staff contains the second line of the melody with the lyrics: 'div ne - zbo - řil ce - lý dům.' The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement.

Tá - ta vše - ra v šat - ní - ku za - tlou - kal pár hře - bí - ků. Bum, bum, bum

div ne - zbo - řil ce - lý dům.

2. V kuchyni zas maminka, každou chvíli zacinká, paličkou x x x, velkou nebo maličkou.
3. Naše malá Monika taky v hudbě vyniká, ta hraje x x x, na skleničku od čaje.
4. I náš Věna ze zvyku, umí dělat muziku, panečku x x x, vařečkou o vařečku.
5. Když my hrajem do-re-mi, každý pozná, kdo jsme my, jediná x x x, muzikantská rodina

Obrázek 10 Píseň „Muzikantská rodina“ I. Fischer,
Dostupné na WWW. http://www.msutenisu.cz/rikadla/pisnicky/muzikantska_rodina.htm

40. Z I M A

IRON J. URKS
Emi H⁷

Vesele, mírně rychle

Zpěv *mf* C

Piano *p*

Zi-ma je tu, dě-ti, vrány k městu

C Dmi G *f* (tleskání) Dmi *mf*

le-tí... Ruč-ka- ma si za-tles-kám: ještě ta-ky

C F *f* (dupání) *f* C 1. Fmi C 2. Fmi C C

nožky mám: Ať se zi-ma ště-tí! ště-tí!

(Kytara jen samostatně) J.H.

66 © 1973 PANTON, Praha P 1365 All rights reserved

Obrázek 11 Píseň Zima, Skřivánek, 1980, P.Jistel, s.66